

VÁLASZ AZ OPPONENSI VÉLEMÉNYEKRE

1. Bevezetés	2
2. Módszertani dilemmák és ezek (kompromisszumos) feloldása.....	2
3. A szindikátusi szerződés: szerződéstípus-e?	6
4. A szindikátusi szerződés járulékoságáról	11
5. Szindikátusi szerződés mint társasági előszerződés	12
6. Szindikátusi szerződés és a polgári jogi társasági szerződés.....	14
7. A szindikátusi szerződés bizalmi/titkos jellegéről	17
8. Társasági jog, létesítő okirat és szindikátusi szerződés viszonya	18
9. Társasági jogi dispozitivitás és a szindikátusi szerződés „visszaszorítása”	20
10. Szindikátusi szerződés egyszemélyes társaságnál	24
11. Szindikátusi szerződés időtartamával kapcsolatos kérdések.....	27
12. Lehet-e társasági jogi joghatása a szindikátusi szerződés megszegésének?.....	38
13. Néhány kötelmi jogi és társasági jogi kérdés	40
14. Összegzés.....	46

1. Bevezetés

Mindhárom bírálónak, Kisfaludi András, Sándor István és Török Gábor egyetemi tanároknak szívből köszönöm a munkájukat, és az opponensi véleményekben¹ megjelenő pozitív minősítéseket, valamint az értekezés² átfogó elemzését.

Ugyanennyire vagy még inkább hálás vagyok a kritikai észrevételekért. Az MTA doktori védés lényege a tudományos vita, ennek keretében pedig a vélemények ütköztetése révén tudományos ismereteink gyarapítása. A bírálatok alapján határozottan körvonalazódik, hogy a választott téma, akár a társasági jog, akár a kötelmi jog szemszögéből közelítjük meg, elméleti és gyakorlati jellegű vitára is alkalmas, egyértelmű lehetőséget ad érdekes dogmatikai problémák felvillantására. Mint ilyen, „hálás” kutatási téma.

Célom, hogy a bírálatokból egyetlen lényeges, közvetlen vagy közvetett kritikai észrevételt sem mellőzve, átfogóan, de tömören reagáljak a felvetett (jogtudományi) problémákra, adott esetben akár az értekezésbe foglalt tételeimet részletezzem, kifejtsem, pontosítsam. A felvetett problémákat a téma által diktált (szubjektív) logikai sorrendben, és nem az egyes opponenciák sorrendjében vagy az egyes bírálatokon belüli megjelenés sorrendjében tárgyalom. Nem kívánom a vitás kérdésekkel kapcsolatos párbeszédet sommás álláspontok rögzítésével lezárni: a vitának folytatódnia kell, hiszen a jogtudomány legfontosabb, érdekfeszítő kérdéseiben bizonyításra és időszakos felülvizsgálatra szóló tételekkel, és nem axiómákkal dolgozunk.

2. Módszertani dilemmák és ezek (kompromisszumos) feloldása

Mindenekelőtt azzal a valós módszertani dilemmával szeretném kezdeni, amelyet Kisfaludi András fogalmazott meg bírálatában. A kiindulópont az, hogy a magyar jogtudomány (vagy a társadalomtudományok) nagy adóssága, hogy „nem rendelkezünk valós adatokkal szerződési rendszerünk tényleges állapotáról. Nincsenek olyan megbízható, ellenőrizhető módszerekkel lefolytatott vizsgálatok, amelyek megalapozott tényekkel szolgálnának arról,

¹ Kisfaludi András: *Hivatalos bírálat Dr. Veress Emőd: A szindikátusi szerződés című doktori munkájáról*, Budapest, 2022; Sándor István: *Opponensi vélemény Dr. Veress Emőd: A szindikátusi szerződés című MTA doktori dolgozatáról*, Budapest, 2022; Török Gábor: *Opponensi vélemény Dr. Veress Emőd: A szindikátusi szerződés című MTA doktori dolgozatáról*, Budapest, 2022.

² Veress Emőd: *A szindikátusi szerződés*, HVG Orac, Budapest, 2020.

hogy milyen szerződéseket, milyen tartalmakkal kötnek a jogalanyok. A típusos szerződéseknél legalább azt feltételezhetjük, hogy az adott szerződéstípus fogalmát kitevő tartalmi elemekkel bizonyosan rendelkeznek a típusba tartozó szerződések, de ez nem segít hozzá bennünket annak megismeréséhez, hogy milyen számban jönnek létre ilyen szerződések, s milyen arányban élnek a felek azzal a szerződési jog által kínált lehetőséggel, hogy az adott szerződéstípusra vonatkozó szabályoktól és a szerződésekre vonatkozó általános szabályoktól közös megegyezéssel eltérjenek. Nem tudjuk továbbá azt sem, hogy a lehetséges szerződési elemek közül egy-egy szerződésbe melyeket emelnek be a felek közös megegyezéssel, s bizonyos szerződéstípusokhoz nagy statisztikai valószínűséggel kapcsolódnak-e ilyen esetleges elemek, s ha igen, milyen tartalommal. Az atipikus szerződéseknél azonban még a fentiekben említett kapaszkodók sem állnak rendelkezésre.”³

A szindikátusi szerződésnél a nehézségeket e szerződések titkos vagy legalábbis bizalmas jellege tovább fokozza. Ezért információink forrásai a tényleges szerződések lehetnek, azonban e forráskör is korlátozott: a szindikátusi szerződések megkötésében rendszeresen közreműködő ügyvédek egyéni tapasztalatai „azonban sohasem lehetnek olyan kiterjedtek, megbízhatóak, hogy bárki azt állíthassa: a saját tapasztalata lefedi a szindikátusi szerződésekkel kapcsolatos tudnivalók teljes körét.”⁴

A bírósági döntésekben felbukkanó szindikátusi szerződések pedig „sokszor nem a legsikerültebb jogi alkotások, s csak remélhetjük, hogy nem ezek képezik a szindikátusi szerződések dandárját.”⁵ És itt jut el a bíráló a mondandója lényegéhez: „felmerül a kérdés, hogy mennyire megbízhatóak és hitelesek a szindikátusi szerződésről rendelkezésre álló adatok, információk?”⁶ Egyáltalán: kutatható-e a szindikátusi szerződés?

Alapvetően egyetértve a Kisfaludi András által felvázolt dilemmával és kutatási nehézségekkel, mégis az opponens által kifejtett gondolatokat tovább árnyalándónak tartom.

1. A bíráló sincs azon a véleményen, hogy „amiről nem tudunk eleget, azt ne is kutassuk.”⁷ Ilyen premisszák ellenére, vagy még inkább ennek következményeként is kutatni kell azt, amit nem ismerünk. A szindikátusi szerződés létező valóság, a társasági jog alkalmazása során megkerülhetetlen realitás, a szerződési szabadság gyakorlatban fontos és

³ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 4. old.

⁴ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 4. old.

⁵ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 4-5. old.

⁶ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 5. old.

⁷ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 5. old.

tudományos kihívást jelentő megnyilvánulási formája. Atipikus jellege számos tudományos és gyakorlati problémát vet fel, ezért az, hogy nincs teljes és átfogó képünk a szindikátusi szerződésről, nem akadályozza annak, hogy tudományos vizsgálat tárgyává tegyük.

Álláspontom szerint a rendelkezésre álló források: a hazai és a nemzetközi szakirodalom, a hazai és külföldi bírósági határozatok és a bírósági gyakorlatban megjelenő szindikátusi megállapodások, illetve a történelmi vagy a megvizsgált jelenlegi szindikátusi szerződések tartalmaznak annyi információt, amely a tudományos igényű, értékű és mélységű vizsgálatot lehetővé teszi.⁸ A bírósági gyakorlatban felbukkanó szerződések sem feltétlenül a megalkotott szerződés pontatlansága vagy hiányossága, azaz anomáliái miatt generálnak jogvitát, noha ez is kétségtelenül előfordulhat. Van, amikor a megfelelő tartalmú és szakmai minőségű szerződés teljesítése, a kontraktuális szankciók alkalmazása miatt kerül az ügy bíróság vagy választottbíróság elé.⁹

2. Azt a jogszociológiai és *law and economics* alapú szerződéskutatást, amelyről a bíráló helyesen azonosítja, hogy a jogtudományi és társadalomtudományi kutatások adóssága, valójában még azon szerződések esetében sem végezte el a tudomány, ahol ez a rendelkezésre álló információk alapján bizonyosan lehetséges lenne.¹⁰ Ilyen vizsgálat nem is volt az értekezés

⁸ A szerző szindikátusi szerződés „gyűjteménye” a kötet lezárása után is bővült, azonban az utólag megvizsgált 11 szindikátusi szerződés nem tartalmazott olyan elemet, amely az értekezés bármely tételének felülvizsgálását vonta volna maga után. Nyilván a Ptk. hatályba lépése után eltelt tíz év mint távlat nem elegendő, hogy minden fontos elvi kérdés felbukkanjon, tehát a téma kutatása folytatható, részemről folytatandó.

⁹ A problémával Diósdí György is szembesült. „Egyedül a bírósági irattárak tartalmaznak valóban hasznos, statisztikailag feldolgozható anyagot. Igaz ugyan, hogy így éppen azok a szerződések kerülnek elénk, amelyek nem töltvén be gazdasági rendeltetésüket peres útra terelődtek, tehát nem az „egészséges”, hanem a „beteg” szerződéseket dolgozzuk fel.” Ugyanő azonban ezt nem tartotta aggályosnak: „ez azonban két okból sem nyugtalanító. Egyrészt a jogi szabályozás szempontjából elsősorban azok a jogviszonyok a fontosak, amelyek gyakran vezetnek perre, másrészt — miként az orvos a klinikai esetekből — a jogász is szükségképp az orvoslásra váró problémákból indul ki.” Vö. Diósdí György: *Atipikus szerződések a bírósági gyakorlatban. Egy felmérés tapasztalatai*, Jogtudományi Közlöny, 1971/2, 90. old.

¹⁰ Szalai Ákos kötete (*A magyar szerződési jog gazdasági elemzése*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013) csak a kutatások kezdetét jelzi, és számos olyan kérdésre nem tér ki, amelyet Kisfaludi megalapozottan számonkér. A szerződések tartalmi súlypontjainak meghatározása, nagyszámú konkrét szerződés alapján történő modellezése a Kisfaludi András által jelzett, elvégzésre váró feladat. Meg kell említenünk ebben a körben viszont Diósdí György kutatását három bíróság egy-egy évi szerződési jogvitáiról, amely nem csak az atipikus, hanem a tipizált szerződések vonatkozásában is érdekes információkat tárt fel. Vö. Diósdí György: *i. m.*, 89-94. old. Ilyen jellegű kutatások azonban nem jellemzőek, hiányoznak, és az életviszonyok is jelentősen megváltoztak a kutatás időpontjához képest (1960-as/1970-es évek fordulója).

célja, egyfelől mert a szindikátusi szerződések esetében nehéz lenne meghatározni azt a minimális mintát, amely elég reprezentatív, hogy a szindikátusi szerződésről szociológiai pontosságú „profilalkotásra” alkalmas legyen, másfelől a szindikátusi szerződések tartalmi elemei sokszor gyökeresen térnek el egymástól, ez a szerződés nem eléggé „egynemű” ahhoz, hogy ez a vizsgálati módszer egyértelmű sikerre vezessen.

Ugyanakkor a jogszociológiai, illetve *law and economics* alapú szerződéskutatás mellett számos olyan valós, ismétlődő, kifejezetten polgári jogi, társasági jogi probléma merül fel a szindikátusi szerződések kapcsán, amelyek tudományos vizsgálatát nem szükséges vagy érdemes elhalasztani egy majdani, bizonytalan, gyakorlatilag egyetlen szerződés – akár a tipizált szerződések – vonatkozásában sem elvégzett tartalomkutatásra várva. Ami viszont bizonyos, hogy ezt a jogszociológiai és *law and economics* jellegű vizsgálatot semmiképp sem a szindikátusi szerződéssel kell kezdeni, hanem például az adásvétellel vagy a bérlettel, vagy hasonló tipikus, megragadható, megfelelő számban nyilvánosan elérhető szerződésekkel.

Jogtudományi kutatás nem igazán létezik kompromisszumok nélkül: esetemben úgy kellett a lehető legpontosabb munkára törekednem, hogy tökéletes élességű kép valóban nem állhatott rendelkezésemre a szindikátusi szerződésről. A bíráló is elismeri viszont, hogy ilyen jellegű éles kép egyetlen más, sokkal kézenfekvőbb, megismerhetőbb szerződésről sem áll rendelkezésünkre, mégis vizsgáljuk e szerződéseket is, könyveket és tanulmányokat írunk róluk.

Kisfaludi Andrással mindenképpen egyetérték abban, hogy nem biztos, hogy a szindikátusi szerződések minden lényeges tartalmát ismerjük. Viszont a jogtudományban meghatározásra, körülírásra kerültek a szindikátusi szerződések legjellemzőbb tartalmi elemei. Például angolszász kontextusban tömören a szindikátusi szerződés tartalmát a következő módon határozták le: menedzsment (vezető tisztségviselők kinevezése, osztalékpolitika, vezető tisztségviselők javadalmazása, a vezető tisztségviselők hatáskörének korlátozása), „alkotmányos” kérdések (létesítő okirat módosításának rendje, szavazati kérdések, új részvények kibocsátása, a menedzsment szervek ülésein való részvétel joga, menedzsment szervekben való képviselet joga), finanszírozási kérdések (források, kötvények, hitelbiztosítékok, tőkevédelem, tőkeemelés), adózás, társasági „patthelyzetek” feloldása, jogvitákkal kapcsolatos rendelkezések, részvények vagy üzletrészek átruházása (elővásárlási jog, a tag elhalálzására, házasságának felbontására vonatkozó rendelkezések), végelszámoláshoz kötődő kérdések (ideértve a fizetéseképtelenséget megelőző mechanizmusok

szabályozását).¹¹ Valóban, a szindikátusi szerződés sajátossága, hogy alacsony komplexitású, a fentiekből csak egy vagy néhány kérdést szabályozó változatban is előfordulnak, de lehet rendkívül komplex, a fenti vagy akár egyéb kérdéseket részletesen szabályozó szindikátusi szerződésekkel is találkozni.¹² Ami lényeges, hogy az így megragadott, azonosított tartalmi elemek a magyar jog szempontjából is vizsgálhatóak. Ráadásul a társasági jog alakulására, de a gazdasági érdekviszonyokra pontosan atipikus jellege következtében gyorsan reagáló, dinamikus fejlődő szerződésről van szó. Viszont a tudományos vizsgálat ellen ez sem érv: a pillanatkép is fontos.

Az értekezésben tárgyalt problémák jelzik, hogy létezik olyan koherens, tudományos elemzésre alkalmas, a szindikátusi szerződéshez közvetlen módon kötődő, szorosan vett jogtudományi jellegű problémacsoport, amelynek vizsgálatát a magyar magánjog nem kerülheti meg, tehát a kutatás célszerűsége egyértelmű.

3. A szindikátusi szerződés: szerződéstípus-e?

Kisfaludi András szerint a Ptk. kodifikációja során „a jogalkotás azzal a mércével dolgozott, hogy a típusá érett szerződéseket szerződéstípusként szabályozni kell, azokat a szerződéseket viszont, amelyekből hiányzik a típusalkotáshoz szükséges belső összetartó erő, nem szabad szerződéstípusként beemelni a Ptk.-ba.”¹³

A szindikátusi szerződés kodifikációja a Ptk. megalkotása során fel sem merült, egyértelmű volt, hogy „hiányzott az ilyen néven emlegetett szerződésekből az a szilárd belső mag, amely egy szerződéstípus megalkotásához nélkülözhetetlen.”¹⁴ Ilyen körülmények között az „egységes, minden lényeges elemet magába foglaló fogalom megalkotása elég kényes feladatnak tűnik. (...) Már önmagában bizonyos ellentmondást hordoz az, hogy a jogalkotó által típusként nem azonosíthatónak talált szerződéseket szerződéstípusként azonosítunk. Ez ugyanis azt feltételezi, hogy a jogalkotói döntés ellenére bizonyos szerződések megfelelnek a típusalkotás kritériumainak.”¹⁵ Kisfaludi András itt is valós nehézségre hívja fel a figyelmet, viszont ebben az esetben is szeretném álláspontomat röviden rögzíteni.

¹¹ Katherine Reece, Cristopher Ryan: *The Law and Practice of Shareholders' Agreements*, Fifth edition, Lexis Nexis, 2020, 4-5. old.

¹² A szindikátusi szerződések részletes osztályozásáról lásd Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 58-59. old.

¹³ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 5. old.

¹⁴ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 5. old.

¹⁵ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 5-6. old.

Világhy Miklós már 1970-ben hiányolta azokat a kutatásokat, amelyek a szerződési típusok kialakulásának törvényszerűségeire vonatkoznak. „Pedig, hogy ilyen koncepcióra szükség lenne, azt világosan bizonyítja az a nagyfokú bizonytalanság, ötletszerűség, voluntarizmus, és az ennek nyomában járó gyakorlati zűrzavar, amely éppen a gazdasági reform bevezetésével kapcsolatban a szerződési típusok kialakítása és szabályozása területén előállott. Ma a reális helyzet voltaképpen úgy áll, hogy gyakorló jogászaink, de sok esetben kodifikátoraink is azt hiszik: egyszerűen elhatározás és elnevezés kérdése az, hogy valamilyen szerződési típust létrehoznak-e vagy sem. (...) Mindez végső fokon elméleti hiányosságra, a szerződési típusok fejlődésének törvényszerűségeire vonatkozó elméleti koncepció kidolgozatlanságára vezethető vissza.”¹⁶

Egyetértek azzal és az értekezés egyértelműen rögzíti azt az véleményemet, hogy a szindikátusi szerződést alapvetően nem szükséges szabályozni, különösen nem a jogalkotói tipizálás szintjén. Összehasonlító jogi vizsgálatok alapján is a legtöbb, ami elképzelhető, a szindikátusi szerződésre vonatkozó egyes kérdések elszigetelt szabályozása (például az ilyen megállapodások időtartamának meghatározása, nyílt részvénytárságoknál közzétételi kötelezettségnek előírása stb.).

Viszont abban a kérdésben, hogy mi számít szerződéstípusnak és mi nem, álláspontom a következő. Valamely szerződéstípus „megszületése” csak szűk értelemben köthető a jogalkotó által történő tipizáláshoz, azaz a jogalkotó által történő nevesítéshez és (részletes) magánjogi szabályozáshoz. A szerződéstípus a szerződési rendszer fejlődéseként, fokozatosan, rétegenként alakul és kristályosodik ki, a szerződési szabadság (tartalomszabadság) kontextusában. Ilyen értelemben beszélünk hagyományosan *típuszabadságról*, azaz a szerződő felek olyan szerződéstípust (!) is szabadon választhatnak, amely egyébként nincs a jogalkotó által tipizálva (nevesítve és szabályozva). A típuszabadság elvét például az 1959. évi IV. törvény (a „rég” Ptk.) indokolása is ilyen értelemben használta: „a szerződések tartalma előre kötelezően meghatározva nincsen, hanem azt a felek – anélkül, hogy a törvény kötelező rendelkezéseit megszegnék – maguk állapíthatják meg. Ebből az is következik, hogy a kötelmi jog nem ismeri az ún. típuskényszert, hanem a *típuszabadság* alapján áll és megengedi a feleknek az egyes kötelmi típusok variálását, szaporítását, továbbá az is, hogy a javaslatnak a

¹⁶ Világhy Miklós: *A magyar civil jogtudomány 25 éve*, Jogtudományi Közlöny, 1970/6, 265. old. A kérdéskörrel lásd még Vékás Lajos: *A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977, illetve Harmathy Attila: *Szerződéstípusok*, in *Állam- és Jogtudományi Enciklopédia*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, 1589-1602. old.

szerződésekre vonatkozó szabályai diszpozitív jellegűek, azaz alkalmazásra csak akkor kerülnek, ha a felek eltérően nem rendelkeztek.”¹⁷

A jogalkotó által (még) nem szabályozott szerződés is, amennyiben létezik az a sajátos tartalmi magja, amely egyediségét megadja, már – legalábbis tág értelemben – szerződéstípusnak minősíthető. Az „atipikus”-nak minősített szerződés (itt a kifejezést úgy használom, mint a jogalkotó által nem tipizált szerződést leíró fogalmat¹⁸) is lehet szerződéstípus. Világhy Miklósnak teljesen igaza volt abban, hogy elhatározás és elnevezés önmagában még nem hoz létre szerződéstípust. De ha az elnevezéshez megfelelő fokú tartalmi koherencia és stabilitás társul, akkor létrejöhet szerződéstípus – akár atipikus formában (tág értelemben vett szerződéstípus), akár a jogalkotó által megvalósított szabályozás révén (szűk értelemben vett szerződéstípus). Ha a tartalmi koherencia és stabilitás magas fokú, ugyanakkor az adott szerződéseket kellő gyakorisággal kötik meg, akkor válhat a szerződéstípus alkalmassá jogalkotói tipizálásra, tipikus (típusos) szerződésenként történő szabályozásra. Bármikor létrejöhet a jogalkotói tipizálás feltételeit teljesítő szerződéstípus, amely adott pillanatban (még) nincs a jogalkotó által tipizálva.¹⁹ Jogalkotói tipizálásra, ahogy helyesen rögzítették, akkor kerül sor, amikor „a különböző szolgáltatásokra vonatkozó szerződések tekintetében eltérő

¹⁷ Vö. *Ptk. tervezet indokolás*, 184. old.

¹⁸ Ettől a fogalmi elhatárolástól eltérően atipikus szerződésnek tekinti Papp Tekla a jogalkotó által (például törvény vagy kormányrendelet útján) tipizált, de nem a Ptk.-ban szabályozott szerződéseket. Vö. például Papp Tekla: *Atipikus szerződések*, HVG-Orac, Budapest, 2019, 45. old. Az általam használt fogalomhoz viszont közelebb áll Tókey Balázs meghatározása: „atipikus szerződések alatt azokat a szerződéseket értjük, amelyeket egyik jogszabály sem nevesít, vagy olyan közjogi jogszabályok nevesítik a szerződést, illetve a szolgáltatást, amelyek nem tartalmazzák e szerződéstípus vonatkozásában magánjogi normákat.” Vö. Tókey Balázs, in Fuglinszky Ádám, Tókey Balázs: *Szerződési jog. Különös rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018, 37. old. Ami kiemelendő, és az itt kifejtett álláspontommal egyező, hogy a hivatkozott szerző az atipikus szerződést is szerződéstípusnak tekinti.

¹⁹ Szintén véleményemmel megegyezik az a tétel, amely szerint „az atipikus szerződéseket a különböző gazdasági igények hozzák létre, és kialakulásukat, valamint elterjedésüket a szerződési szabadság és a szerződési jogra jellemző diszpozitív szabályozás teszi lehetővé. Természetesen a nevesített és az atipikus szerződések elválasztása nem egy statikus állapot, hanem egy dinamikus folyamat eredménye. Így a jellemző tendencia az, hogy a kellően kiforrott atipikus szerződések a kodifikáció során előbb-utóbb nevesített szerződésekké válnak. Erre szolgál példaként többek között a jogbérlet (franchise), a faktoring és a pénzügyi lízing, mely szerződések a Ptk. hatályba lépésével váltak nevesített szerződéssé, azelőtt az atipikus szerződések közé tartoztak a magyar jogban.” Vö. Tókey Balázs, in Fuglinszky Ádám, Tókey Balázs: *i. m.*, 37. old. Villányi László is szinonimnak tekinti a nevesítetlen és atipikus, valamint az innominát szerződés-fogalmakat. Vö. Villányi László, in Szladits Károly (szerk.): *Magyar magánjog. Kötelmi jog különös része*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1942, 2. old.

szabályozás alkalmazása indokolt (...). A jogalkotó elsősorban olyan szolgáltatások vonatkozásában rögzíti a legfontosabb normákat, amelyek rendelkeznek olyan sajátosságokkal, melyekből kifolyólag az általános szerződési szabályok alkalmazása az adott szerződéstípus esetén nem feltétlenül lenne kielégítő vagy megfelelő.”²⁰

Ráadásul valamely szerződéstípus megjelenésének végső állapota egyáltalán nem biztos, hogy a jogalkotói tipizálás, vagyis a szabályozás. Vannak szerződések, amelyek atipikus léte a természetes állapota. Ennek egyik oka lehet, hogy az adott szerződéstípust, hiába rendelkezik koherens, állandó és sajátos tartalmi maggal, nem kötik meg elég nagy számban és ismétlődő módon, hogy a jogalkotónak érdemes legyen azt szabályoznia. Vagy az is lehet az indoka a jogalkotói tipizálás (a szabályozás) elmaradásának, hogy az adott szerződés esetében nem szükséges a szerződések általános szabályaitól eltérő kógens vagy diszpozitív normákat megalkotni, mert az adott szerződés létszakaszai az általános szabályok alapján problémamentesen lezajlanak.

Az atipikus lét a szindikátusi szerződés sajátossága is. El kell tudjuk fogadni, hogy léteznek olyan jogintézmények, mint a szindikátusi szerződés, amelyeknek elkerülhetetlen jellemzője, hogy körvonaluk, más kontraktuális jogviszonyokhoz képest, bizonytalanabb, a kontúrjai jobban elmosódnak. Ezért is van az, hogy a szindikátusi szerződés önmagában nem is alkalmas jogalkotói tipizálásra (ahogy jeleztem, legtöbb egyes részelemei szabályozhatóak). A szindikátusi szerződés nagyon változó szerződéses tartalmakból épülhet fel, egy, néhány vagy sok lehetséges tartalmi elemből építkezve. Ezért mondták, hogy „minden szindikátusi szerződés a felek gazdasági céljainak egyedi eredménye.”²¹

Attól még, hogy nem jogalkotói típusalkotásra alkalmas szerződéses jelenség, a szindikátusi szerződések (és más atipikus szerződések sora) még léteznek, kötelező erővel bírnak, relatíve koherens tartalmi magjuk is van, észszerűségük és célszerűségük megkérdőjelezhetetlen. A jogalkotó által tipizált szerződésekhez viszonyítva a szindikátusi szerződés esetén valóban nem is lehet valamely jellegadó főszolgáltatást azonosítani. A szindikátusi szerződés főbb, potenciális tartalmi elemek azonosítása során a rendelkezése álló hazai és külföldi szakirodalom, valamint konkrét magyar szerződések sorának vizsgálata alapján jártam el. A szindikátusi szerződésnek valóban nincs a jogalkotó által fixált tartalma. A gyakorlatban előforduló szerződések tartalmi összképe valóban rokkó gazdagságú, mert a

²⁰ Vö. Tókey Balázs, in Fuglinszky Ádám, Tókey Balázs: *i. m.*, 27. old.

²¹ Katherine Reece, Cristopher Ryan: *i. m.*, 4. old.

szindikátusi szerződések sajátos elemei mellett (például a szavazati megállapodások) más szerződéstípusok vagy a kötelmi jog általános részének elemeiből is építkeznek.²²

Ennek ellenére mégsem vélem, hogy a szindikátusi szerződésre egyáltalán nem tekinthetnénk szerződéstípusként. A fentiek alapján kizárólag a normatív tipizálás a jogalkotó monopóliuma. Viszont a szerződési jog fejlődése során a jogtudomány vagy a gyakorlat is azonosíthat szerződéstípusokat, és nem tartom helytelennek (tág értelemben) szerződéstípusnak nevezni azokat a megállapodásokat, amelyeknek – törvényi szabályozottsága hiányában is – létezik a szerződés sajátosságát, egyediségét biztosító magja. A szindikátusi szerződést jogalkotói (szűk értelemben vett) tipizálásra valóban alkalmatlannak tartom. Másfelől, elnevezésén túlmenően, a kétségtelen tartalmi bizonytalanságok ellenére a tudományos (tág értelemben vett) típusalkotás feltételeit – ha szigorúan is tekintjük: jelentős részben – teljesíti.

Sándor István az általam felvázolt fogalomtörténeti tablóhoz értő módon érdekes kiegészítő adalékokat fűzött opponensi véleményében.²³ Következtetésünk azonos: a szindikátus szó mind történelmi kontextusban, mind jelenleg alapvetően poliszemantikus jellegű, egyidejűleg rendelkezik és rendelkezik többes jelentéssel. Itt merül fel a kérdés, amit az opponens megfogalmazott: a *társasági szindikátusi szerződés* vagy *szindikátusi szerződés a társasági jogban* elnevezés következetesebb lenne, és a bíráló ezt a megállapítását a mű címére is fenntartja. Álláspontom szerint a mai magyar nyelvben a szindikátus szó valóban több értelemben használatos (szakszervezet, bünszervezet stb.), de *szindikátusi szerződésről* a jogi szaknyelvben ma kizárólag társasági jogi kontextusban beszélünk, maga az elnevezés a gyakorlatban is meghonosodott e jelentéstartalommal, a szakirodalom is ekként tárgyalja, ezért nem tartom feltétlenül szükségesnek az elnevezés pontosító, magyarázó kiegészítését.

Egyébként érdekes az angolszász irodalomban, hogy a létesítő okiratot is a szindikátusi szerződés sajátos, nevesített típusának tartják, tehát a szindikátusi szerződés fogalma tág értelemben magát a létesítő okiratot is magába foglalja.²⁴ Igaz, ehhez a megközelítéshez az is hozzájárul, hogy a szindikátusi szerződés angol nyelvű elnevezése, a *shareholders' agreement*, tulajdonképpen tagi vagy részvényesi megállapodást jelent, vagyis ez az elnevezés teljességgel talál magára a létesítő okiraatra is. A magyar elnevezés pontosabban jelzi, hogy itt a létesítő

²² A szindikátusi szerződések tartalmi elemzése nyilván bővíthető, pontosítható, és a kutatás folytatása, a dolgozatomon alapuló kötet második kiadásának előkészítése során a jövőben erre kísérletet is teszek.

²³ Sándor István: *Opponensi...*, i. m., 2-4. old.

²⁴ Katherine Reece, Cristopher Ryan: i. m., 57. old.

okirattól eltérő, és nem feltétlenül valamennyi tag, vagy csak a társaság tagjainak megállapodásával állunk szemben.

4. A szindikátusi szerződés járulékoságáról

Kisfaludi András részletesen foglalkozik a járulékoság kérdésével: egyfelől a kérdés jelentőségét el túlzottnak tartja, „mert nincs olyan norma, amely összekötné a két szerződést, amely a társasági szerződés megszűnéséhez vagy esetleg érvénytelenségéhez a szindikátusi szerződés megszűnését kötné. Abból, hogy az elmélet a járulékoság vagy önálló jelleg mellett foglal-e állást, még nem származnak jogkövetkezmények.”²⁵ Ez a megközelítés azért vitatható, mert nem szükséges a járulékoságot kimondó norma, ilyen viszony két szerződés között tényszerűen is fennállhat. És az sem igaz, hogy a járulékos jelleg megléte vagy hiánya jogkövetkezmények nélküli, adott esetben a bírónak minősítenie kell a társasági és a szindikátusi szerződés közötti viszonyt, hiszen – ha járulékoság áll fenn – akkor a fő szerződéssel kapcsolatban felmerülő tényállások egyértelműen kisugároznak a járulékos szerződésre is.

Sándor István bírálatában kiemeli, hogy azon tétel, amely szerint a szindikátusi szerződés a társasági szerződéshez viszonyítva nem járulékos jellegű, átgondolásra javasolt.²⁶ Van-e létjogosultsága a szindikátusi szerződésnek egy gazdasági társaság akár csak lehetséges létének hiányában, teszi fel a kérdést. Az opponens megítélése szerint a szindikátusi szerződés fogalmának szűk jelentéstartalma alapján ennek nincs realitása, ezért a járulékos jelleget nem szabad elvetni.

Kisfaludi András pedig a továbbiakban úgy foglalt állást, hogy „társaság nélkül a szindikátusi szerződésnek nincs értelme. Ez a kapcsolat adja álláspontom szerint a két szerződés közötti viszony lényegét. A többi ehhez képest részletkérdés, mert nem felétlenül dönthető el egységesen. Ha pl. az a kérdés, hogy létezhet-e önállóan, társasági szerződés nélkül szindikátusi szerződés, amely éppen egy társaság létrehozataláról szól, akkor a válasz: igen. De ebből még nem következik, hogy akkor a szindikátusi szerződés fogalmilag, minden esetben önálló, és függetleníthető a társaságtól. Ha az a kérdés, hogy a társaság megszűnése után van-e értelme, tartalma egy szavazási megállapodást tartalmazó szindikátusi szerződésnek, akkor minden bizonnyal az a válasz, hogy nincs. De ebből még nem következik, hogy a szindikátusi szerződés

²⁵ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 9. old.

²⁶ Sándor István: *Opponensi...*, i. m., 5. old.

fogalmilag minden esetben és minden vonatkozásban hozzá van kötve a társasági szerződéshez.”²⁷

Az értekezésben a szindikátusi szerződés esetleges járulékoságát vitatott kérdésként nevesítettem²⁸ és az ezzel kapcsolatot vitákat nem is tekintem egyértelműen lezártak. A társasági szerződés és a szindikátusi szerződés kétségtelenül kapcsolódnak egymáshoz, ahogy az opponensek is helyesen emelik ki ezt a tény. Viszont a járulékoságot továbbra sem tartom a két szerződés közötti viszony megragadására alkalmas szemléletmódnak, mert mindkét megállapodás önálló, elkülönült léttel bír. Az *accessorium principali sequitur* elve, a járulékoság lényege nem alkalmas a két szerződés közötti kapcsolat dogmatikailag pontos meghatározására. Az értekezésben ezt számos példával szemléltettem, és ezért javasoltam e két szerződés közötti viszony megragadására a *mellérendelt szerződéscsoport* fogalom használatát.²⁹ Ez a megközelítés adja meg a logikus magyarázatot a társaság hiányában, de a társaságalapítás céljából megkötött szindikátusi szerződés előfordulására; a társaságot túlélő szindikátusi szerződésre; a társasági szerződés hibája ellenére érvényes szindikátusi szerződésre; arra, hogy a társasági szerződésben az alanyváltás miatt nem jár automatikus alanyváltással a szindikátusi szerződésben; arra, hogy miért lehetséges olyan szindikátusi szerződés megkötése, amelyben csak a tagok egy része vesz részt vagy akár a társasági szerződéshez képest harmadik személyek is megjelennek szerződő félként.

Társaság nélkül a szindikátusi szerződésnek valóban nincs értelme: viszont a szindikátusi szerződés nem alárendelten, járulékosan kapcsolódik a társasági szerződéshez, nem követi automatikusan annak a sorsát, hanem a kötelmi jog világában önálló léttel bír. Ezért állítottam és továbbra is fenntartom, hogy a két kooperációs jogviszony közötti – egyébként kétségtelenül szoros – kapcsolatot sokkal pontosabban írja le a mellérendelt szerződéscsoport fogalma, mint a járulékoság.

5. Szindikátusi szerződés mint társasági előszerződés

Az értekezésben a társaságalapítást előkészítő szindikátusi szerződésnek a Ptk. szerinti előszerződésnek való értelmezését elutasítottam, egyetértve Sárközy Tamás azonos

²⁷ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 9. old.

²⁸ Vö. Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 71. old.

²⁹ Részletesen lásd Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 71-76. old.

álláspontjával,³⁰ de az érvelését kiegészítve az *affectio societatis* problémakörével.³¹ A társaságban való részvételt nem lehet ráerőltetni valakire. Az általános szabályok azt írják elő, hogy az előszerződés alapján a bíróság az előszerződésben rögzített feltételek szerint a szerződést bármelyik fél kérelmére létrehozhatja. Ezeket a szabályokat azonban nem a társaságalapítási vállalás megszegésének szankciójaként hozta létre a jogalkotó. A bíróság akkor sem alapíthat társaságot, ha erre előszerződés létezik. Az *affectio societatis*-nak, a társasági szerződés kötésére irányuló szándéknak a társaságalapítás pillanatában kell fennállnia, és ha ez hiányzik, akkor a bírói akarat nem hozhatja létre a jogi személy társaságot, nem kényszerítheti bele a szerződő feleket intézményalapítást (társaság), kooperációt, bizalmi elemeket és hosszú távú együttműködést feltételező jogviszonyba. Az előszerződés tulajdonképpen – az *affectio societatis* hiánya miatt – lehetetlenül, és a felróható lehetetlenülés szabályaival a kontraktuális felelősség kérdése is tisztázható.

A fentieket továbbra is fenntartom. Sándor István szerint viszont elképzelhető olyan helyzet, amikor a szindikátusi szerződés mégis társasági előszerződésneként működhet. Erre hoz az opponens egy komplex és elgondolkodtató példát: „a szindikátusi szerződésben a felek több társaság alapítására vállalnak kötelezettséget és valamelyik szerződő fél időközben meggondolja magát és csak az egyikben szeretne alapító lenni, ugyanakkor a tervezett társasági struktúra egy komplex üzleti stratégia mentén került kialakításra. Továbbá önmagában a társulási szándék hiánya a tagnak egy társaságon kívüli személy irányába alapított eladási jogának lehetőségét is megkérdőjelezné. Ebből eredően én nem vetném el annak a lehetőségét, hogy a szindikátusi szerződés előszerződésnek minősüljön, ha egyéb törvényi feltételeket ez nem sért.”³² Nem látom, miért kellene másképp elbírálni azt a helyzetet, amikor a felek a szindikátusi megállapodásban nem egy, hanem több társaság alapítását vállalták. Ha a több társaság alapítása egymást feltételezi, mert az üzleti stratégia ezt kívánja meg, akkor, a példánál maradva, valamennyi, egymással összefüggő társaságalapítás lehetetlenül, akkor is, ha a szindikátusi szerződő fél csupán az egyik társaságalapításban való részvételét tagadja meg.

³⁰ Vö. Sárközy Tamás: *A szindikátusi szerződésről*, in *Eörsi Gyula emlékkönyv*, HVG Orac, Budapest, 2002. 181. old.

³¹ Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 91-93. old. Az *affectio societatis*-t úgy definiálták a magyar polgári jogban, hogy „a társaságnak, mint minden fiduciarius jellegű jogviszonynak alapja, lelke és éltető eleme a tagok egymással szemben táplált bizalma, a tagok érdekközössége, az ú. n. *affectio societatis*.” Vö. Kuncz Ödön, in Szladits Károly (szerk.): i. m., 737. old.

³² Sándor István: *Opponensi...*, i. m., 6. old.

Valóban, a fenti kérdéskör elvileg a lehetetlenülés vagy az előszerződés kikényszerítésének szabályai szerint egyaránt rendezhető lehet. Személy szerint továbbra is a lehetetlenülés és a kártérítés szabályainak az alkalmazását tartom célszerűbbnek, mint a bírói úton történő társaság alapítást. Ezt az érvet az értekezésben a következőképpen rögzítettem: „véleményem szerint a társasági szerződés folyamatos teljesítése valójában lehetetlenül, ha nem áll fenn a felek között együttműködési szándék. Ilyen körülmények között az együttműködési szándék megléte a társasági szerződés bíróság által történő létrehozásának egyik előfeltétele, ugyanis a bíróság nem hozhat létre eleve lehetetlenülő szerződést.”³³ A kérdést végső soron a bírósági gyakorlat tudja majd tisztázni, valamelyik értelmezést rögzíteni. Kétségtelen, hogy a gyakorlatban preventív szerepű kötbér záradékokkal igyekeznek a társaságok alapításáról szóló szindikátusi szerződésben a feleket az alapítási szándék mellett kitartásra készíteni, elkerülve az „*efficient breach of contract*” (a hatékony szerződésszegés) lehetőségét.³⁴

6. Szindikátusi szerződés és a polgári jogi társasági szerződés

Sándor István e kérdéskörben nem vitatja megállapításomat, hogy a szindikátusi szerződés a polgári jogi társaság nem nevesített altípusaként is felfogható. Közös jellemzőjük, hogy kooperációs jogviszonyról van szó, amely viszont nem keletkeztet a szerződő felektől elkülönülő, önálló jogalanyt. Viszont a szindikátusi szerződés szerintem egyértelműen nem azonosítható a polgári jogi társasággal, mert a Ptk. vonatkozó szabályai legalább részben idegenek a szindikátusi szerződéstől. Így a polgári jogi társaságban a felek vagyoni hozzájárulást teljesítenek,³⁵ amely a szindikátusi szerződésnek nem jellemzője. Viszont egyértelműen polgári jogi társaság jön létre, ha a tagok/résztvényesek társasági részesedései (résztvények, üzletrészek), jogaik közös gyakorlása céljából, közös tulajdonba kerülnek.³⁶

³³ Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 93. old.

³⁴ A hatékony szerződésszegés a szerződés megszegése és a kártérítés megfizetése olyan fél által, aki arra a következtetésre jut, hogy a szerződés teljesítésével a kártérítésnél nagyobb gazdasági veszteséget szenvedne el.

³⁵ Önmagában az együttműködésre irányuló megállapodás, ha ahhoz nem járul a vagyoni hozzájárulás igénye, nem eredményez polgári jogi társasági megállapodást, az legfeljebb atipikus szerződésnek minősíthető (BH1993. 247). Vö. Vékás Lajos, Gárdos Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*, 2. kötet, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2020, 2421. old.

³⁶ Olivier Bloch: *Les conventions d'actionnaires et le droit de la société anonyme en droit suisse*, 3e édition, Schulthess Éditions Romandes, Genève/Zurich, 2021, 43-44. old.

Ahogy az értekezésben rögzítettem, hogy a polgári jogi társaságra vonatkozó szabályok közül a szindikátusi szerződéstől továbbá szintén idegen a társaságon kívüli személy feljogosítása az ügyvitelre, a tag ellentmondásának a joga az önálló ügyviteli jogkörrel felruházott tag intézkedése ellen, az ügyvitel megvonásának a joga. Hasonlóképpen, a felmondás jogának gyakorlása során a három hónapos időtartam helyett a megfelelő (méltányos) felmondási idő alkalmazását tartottam helyesnek.³⁷ A bíráló itt hiányérzetét jelzi, mert „a szerző ezen megállapításait, leszámítva az utolsót, nem vezette le.”³⁸ Nem számít alapvető fontosságú kérdésnek, de a fentieket részletesebben kifejtem, végső soron a polgári jogi társasági szerződés és a szindikátusi szerződés elkülönítésének céljával.

A polgári jogi társaság általában harmadik személyek fele is felmutatja létezését, és közös ügyviteli rendben működik. „Az ügyvitel a társaság közös céljai érdekében való döntéshozatalt jelenti.”³⁹ Főszabály szerint az ügyek vitelére a tagok együttesen jogosultak; de úgy is rendelkezhetnek, hogy az ügyek vitelére meghatározott tagot vagy tagokat jogosítanak fel (ilyenkor a kifejezetten fel nem jogosított tagok nem jogosultak az ügyek vitelére). Ha több tag együttesen jogosult ügyvitelre, az ügyvitelre jogosult tagok az ügyviteli döntéseket egyhangúlag hozzák meg. Az ügyek vitelére a társaságon kívül álló személy nem jogosítható fel, ez a minőség egyértelműen a tagsághoz kötött. Az ügyvitel személyesen látható el. Az e rendelkezésekkel ellentétes szerződési kikötés semmis (vö. Ptk. 6:503. §).

A szindikátusi szerződés általában nem feltételez ilyen ügyviteli rendet, minden szerződő fél saját maga gyakorolja jogait, csak a szindikátusi szerződés által meghatározott kötöttségekkel. Ez nem zárja ki azt, hogy a szindikátusi szerződésben résztvevő felek képviselőt jelöljenek ki, aki nevükben gyakorolja a szavazati jogot a taggyűlésen vagy közgyűlésen.⁴⁰ A gyakorlatban ez ellen szól, hogy ez idővel felfedheti a többi tag előtt a szindikátusi szerződésben résztvevő felek közötti, esetleg elrejtteni kívánt kapcsolatokat. Viszont a megbízott útján történő szavazás egyúttal a szindikátusi szerződés megsértését megelőző eszköz is (mert a megbízott valamennyi szerződő fél szavazati jogát egységesen fogja gyakorolni). Ugyanakkor, ha a létesítő okirat nem zárja ki a képviselőnek ezt a módját, a szindikátusi szerződésben a szerződő felek harmadik személyt is megbízhatnak a

³⁷ Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 99. old.

³⁸ Sándor István: *Opponensi...*, i. m., 6. old.

³⁹ Vékás Lajos, Gárdos Péter (szerk.): *i. m.*, 2429. old.

⁴⁰ A polgári jogi társaság esetében is a tagok a szerződésben feljogosíthatják valamelyik tagot a többi tag harmadik személyekkel szembeni képviseletére (Ptk, 6:506. §).

képviselőikre. A szindikátusi szerződés egyébként, ahogy az értekezésben kifejtettem, bizonyos kooperációs kereteket is létrehozhat, például a taggyűlést/közgyűlést előkészítő szindikátusi ülést írhat elő.

A polgári jogi társaság esetében, ha az ügyeket nem az összes tag együttesen viszi, az ügyvitelre feljogosított tagtól az ügyvitel jogát a többi tag egyhangú döntéssel megvonhatja; ilyenkor az ügyek további vitelének módjáról a tagok döntenek. Ezen jog kizárása vagy korlátozása semmis. A szindikátusi szerződés esetében általában nincs ügyvitel, ezért például a szerződő felek egyenként adnak meghatalmazást a taggyűlésen vagy a közgyűlésen való képviselőre, így a meghatalmazás visszavonásához sem kell egyhangúság, hanem a saját részéről adott meghatalmazást mindegyik szindikátusi szerződő fél egyénileg visszavonhatja.

A polgári jogi társasági szerződés megszűnik bármelyik tag halála vagy megszűnése esetén. „Ha a tagok személyében – akaratuktól függetlenül – változás következne be, akkor az eredetileg létrejött szerződéses alapú együttműködés bizonyosan nem tud folytatódni, hiszen ahhoz a szerződésben meghatározott felek lennének szükségesek.”⁴¹ A szindikátusi szerződésnél ilyen a kötelmi jogi általános szabályokból nem következik, azaz valamely szerződő fél halála vagy megszűnése nem vonja automatikusan maga után a szerződés megszűnését. Polgári jogi társaság esetében is a megmaradt tagok egyhangúlag dönthetnek úgy, hogy a szerződést a meghalt vagy megszűnt tag nélkül hatályban tartják. Szindikátusi szerződés esetén ilyen döntés nem szükséges. Nyilván, ideális esetben és a felmerülő bizonytalanságokat elkerülendő, a szindikátusi szerződés tartalmaz olyan záradékokat, amelyek valamely tag halálának vagy megszűnésének kérdését rendezik.

Polgári jogi társaságnál, ha a meghalt vagy megszűnt tag jogutódja kérelmezi, és ehhez a megmaradt tagok hozzájárulnak, a szerződésben a jogutód a jogelőd helyébe lép. Szindikátusi szerződésben ez lehet automatikus: jogutódlás esetén a szindikátusi szerződésből fakadó jogok és kötelezettségek a jog erejénél fogva fogják kötni a jogutódot, és ellentétes kikötés hiányában, ehhez nem szükséges a többi szerződő fél hozzájárulása.

Így a szindikátusi szerződés kétségtelenül emlékeztet a polgári jog társaságra, a nevesített polgári jogi társasági szerződésre, de azzal semmiképpen nem azonosul, legtöbb annak sajátos, attól leváló, egyedi jegyekkel rendelkező formájának tekinthető.

⁴¹ Vékás Lajos, Gárdos Péter (szerk.): *i. m.*, 2437. old.

7. A szindikátusi szerződés bizalmi/titkos jellegéről

Török Gábor kiemeli, hogy álláspontja szerint a szindikátusi szerződés alapvető jellemzői között fel kellett volna tüntetnem annak titkos jellegét is.⁴² A szindikátusi szerződéseknek bizalmas vagy titkos jellegére a munkámban többször is utaltam, és e tulajdonság kiemelését valóban fontosnak tartom.⁴³

Viszont nem tudom jogi szempontból a szerződés *lényeges jellemzőjeként* nevesíteni a szindikátusi szerződések titkosságát. Lényeges jellemzőnek azt tartom, amelynek hiánya valamilyen jogi következménnyel jár (például érvénytelenség) vagy amelyek az adott szerződés sajátos, egyedi „profilját” adják. A szindikátusi szerződés abban az esetben is szindikátusi szerződés marad, ha az nyilvánossá válik. Sőt, bizonyos esetekben a nyilvánosságra hozatal a szindikátusi szerződés esetében kógens norma által meghatározott.

Például a magyar jogban a nyílt részvénytársaságok esetén a Tpt. 61. §-a előírja, hogy ha valamely részvényes szavazatai eléri vagy meghaladják a törvényben meghatározott valamely küszöbértéket, vagy ezen küszöbérték alá csökkennek, akkor bejelentési kötelezettség áll fenn. Lényeges, hogy a szavazatok kiszámításánál figyelembe kell venni azokat a szavazatokat is, amelyet a részvényes olyan megállapodás alapján gyakorolhat, amely lehetővé teszi a megállapodásban részes felek számára a szavazati jog összehangolt – a részvénytársaság felé tartós közös politikára irányuló – gyakorlását. Tehát ebben az esetben a szavazati szindikátusi típusú együttműködést be kell jelenteni.

Összehasonlító jogi elemzés alapján pedig az is megállapítható, hogy például az olasz jog, amikor a nyílt részvénytársaságok (illetve az azokat ellenőrző zárt társaságok) szindikátusi szerződéseire közzétételi kötelezettséget ír elő, akkor e szabály megsértése a megállapodás semmisségét vonja maga után.⁴⁴ Vagyis ebben a konkrét esetben a szindikátusi szerződés nyilvánossága válik kifejezetten lényegi jellemzővé: enélkül a szindikátusi szerződés érvénytelen, a felek között sem érvényesíthető. A közzététel a vonatkozó olasz jogi normák szerint a következőképpen történik: a megkötésétől számított öt napon belül a szindikátusi megállapodást közölni kell a tőzsdefelügyelettel, kivonatosan közzé kell tenni a napi sajtóban, nyilvántartásba kell vetetni a társaság székhelye szerinti cégjegyzékkel és külön közölni kell a nyílt részvénytársasággal. E kötelezettség nem csak a szavazati szindikátusra vonatkozik,

⁴² Török Gábor: *Opponensi...*, i. m., 4. old.

⁴³ Vö. Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 15, 23-24, 32, 34, 59, 87-88, 109, 147, 240, 280. old.

⁴⁴ D.Lgs. 24 febbraio 1998, n. 58, 122. cikk. Részletekről lásd Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 62. old.

hanem minden olyan megállapodásra, amelyek előzetes konzultációs kötelezettséget állapítanak meg a szavazati jogok gyakorlása kapcsán nyílt részvénytársaságokban és az azokat ellenőrző társaságokban; amelyek korlátozzák az érintett részvények átruházását vagy amelyek megszerzésükre vagy jegyzésükre jogokat biztosítanak; amelyek előírják az érintett részvények átruházását; amelyek célja vagy hatása a nyílt részvénytársaságok feletti meghatározó befolyás gyakorlása, akár együttesen is; illetve amelyek célja a következő célok megvalósításának elősegítése vagy megakadályozása: nyilvános felvásárlás vagy csereajánlat, beleértve az ajánlattételtől való tartózkodásra vonatkozó kötelezettségvállalásokat.⁴⁵

A magyar jog kontextusában vizsgálva fenntartom azt az álláspontomat, hogy a szindikátusi szerződés általában kifejezetten bizalmi szerződés, viszont ez a tulajdonsága csak a szerződés természetéből következik, nem annak lényegéből.

8. Társasági jog, létesítő okirat és szindikátusi szerződés viszonya

Kisfaludi András álláspontja szerint „nem vitásan a szindikátusi szerződésben sokszor olyan rendelkezések jelennek meg, amelyek célja az, hogy a társasági jogi szabályozástól vagy éppen a társasági szerződéstől eltérő eredményt érjenek el. Ugyanakkor az sem vitás, hogy a szindikátusi szerződésbe foglalt rendelkezések ezt az eltérő célt csak köztevetett módon tudják elérni. Az általuk megcélzott joghatás nem társasági jogi, hanem kötelmi jogi – ahogy ezt maga a szerző is leszögezi. Tehát amikor a felek szindikátusi szerződésben egymás közötti, relatív szerkezetű jogviszony keretében olyan magatartásra vállalnak kötelezettséget, amelynek magvalósulása esetén a társasági jogi normától eltérő következményeket érhetnek el, akkor valójában nem a társasági jogi szabálytól térnek el. A társasági jogi szabály változatlanul működik, s a felek – a szindikátusi szerződésben írt kötelezettségeik teljesítésével – éppen olyan magatartást tanúsítanak, hogy a társasági jogi szabályok szerint is megvalósuljon a szindikátusi szerződésben kitűzött cél. Ha – a szerző példáját használva – a szavazati szindikátusi szerződés úgy rendelkezik, hogy a szindikátusi ülésen egyszerű többséggel lehet dönteni arról, hogy a legfőbb szerv ülésén minősített többséggel meghozandó kérdésben a tagok hogyan szavazzanak, akkor nem térnek el a társasági jogi szabálytól, ezért fel sem merül annak a kérdése, hogy sértettek-e kógens rendelkezést. A szindikátusi szerződés tárgya nem a társasági jogi norma helyett más döntéshozatali szabály beiktatása, hanem a szavazati jog mikénti

⁴⁵ D.Lgs. 24 febbraio 1998, n. 58, 122. cikk.

gyakorlásának a meghatározása.”⁴⁶ Az opponens itt tulajdonképpen egyetért az értekezésben kifejtett tételemmel.⁴⁷

A jelzett probléma tényleges összetettségét viszont érdemes példákkal szemléltetni. Egyfelől, Kisfaludi Andrással egyetértve, a társasági és a szindikátusi szerződések egymáshoz kapcsolódó, de ugyanakkor el is különülő rendet teremtenek. Tegyük fel, hogy a Ptk. vagy a létesítő okirat egyhangúságot⁴⁸ vagy minősített többséget ír elő valamely határozathozatalhoz, amíg az adott határozathozatalt előkészítő, a szindikátusi szerződő felek által kollektív módon meghozott, a szindikátusi felekre kötelező döntést egyszerű többséggel is meg lehet hozni. A szindikátusi szerződő fél ezt a szindikátusi döntést megszegi, és az ő ellentétes szavazata következtében nincs meg a minősített többség a taggyűlésen/közgyűlésen. Amikor a szindikátusi szerződés által előírt szankciót (például kötbért) kívánnak vele szemben érvényesíteni, a szindikátusi szerződésszegő fél nem tud arra hivatkozni, hogy őt egy egyszerű többséggel meghozott, és így érvénytelen szindikátusi határozat kényszerítette volna arra, hogy minősített többséget igénylő kérdésben hogyan is szavazzon. A társasági jog és a szindikátusi szerződés kötelmi jogi rendje ez esetben világosan elkülönülnek, mindkettő a saját maga által megszabott körben érvényesül, és jogszerűségét is elkülönülten, a társasági vagy kötelmi jog térben külön kell vizsgálni.

De e példa alapján nem biztos, hogy sikerül általános szabályt felállítani. Például az a társasági jogi előírás, amely szerint „semmis a létesítő okirat azon rendelkezése, amely valamely tagot a nyereségből vagy a veszteség viseléséből teljesen kizár”, nem csak a társasági

⁴⁶ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 8. old. Kisfaludi szerint tovább még „megjegyzendő, hogy ha ugyanaz lenne a tárgya a két szerződésnek, akkor eltérés esetén felmerülne az a probléma, hogy ugyanabban a kérdésben a felek ellentétes szerződési akaratot fejeztek ki, s így a valódi akarat megállapítása legalábbis kérdéses lehet. Továbbá ez esetben nem lehetne megkerülni annak a vizsgálatát sem, hogy a cégnyilvánosság elvének a létesítő okira való kiterjesztése eltörli-e azt, hogy nem nyilvános megállapodással a nyilvánosságra hozott szerződéssel ellentétes tartalmat vezessenek be.” Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 8-9. old.

⁴⁷ Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 127-128. old.

⁴⁸ Például egyértelműen kógensek azok az előírások a Ptk.-ban, amelyek a gazdasági társaság döntéshozatalában egyhangúságot írnak elő (vö. Ptk. 3:19. § (3) bekezdés) Így például a legfőbb szerv egyhangú határozatára van szükség, ha a módosítás egyes tagok jogait hátrányosan érintené, vagy helyzetét terhesebbé tenné. Sőt, a Kúria szerint a jogszabály helyes értelmezése szerint akkor is valamennyi tag egyhangú határozatára van szükség a létesítő okirat módosításához, ha a módosítás valamennyi tag jogait azonos módon hátrányosan érintené, vagy valamennyi tag helyzetét azonos módon hátrányosabbá tenné. Az „egyes tagok” kifejezés alatt egy, több, de akár valamennyi tag is értendő. BH2019.11.305: Kúria Gfv. VII. 30.447/2018.

jog világában érvényesül, hanem álláspontom szerint „átnyúlik” a szindikátusi, kötelmi jogi rendbe is. A szindikátusi szerződés sem térítheti úgy el nyereséget, hogy valamely tagot abból kizár. Ezért fenntartom az értekezésben kifejtett álláspontomat, amely szerint „létezik a kógens társasági jogi normáknak egy olyan köre, amelytől a létesítő okiratban nem lehet eltérni, de a szindikátusi szerződésben – nyilván csak kötelmi jogi hatállyal – igen.”⁴⁹ Ugyanis ebben az is benne foglaltatik, hogy a kógens társasági jogi normák egy része túlnyúlik a társasági jog körén, és a szindikátusi szerződés vonatkozásában is érvényesülést kíván meg. Ilyen esetben a szindikátusi szerződés társasági jogot sértő rendelkezései is lehetnek semmisek. Vagyis nincs általánosan helyes megoldás, a bíróságoknak eseti vizsgálat alapján kell feloldaniuk a fenti dilemmát.

9. Társasági jogi diszpozitivitás és a szindikátusi szerződés „visszaszorítása”

Az értekezésben azt jeleztem, hogy a Ptk. társasági jogi részénél érvényesülő, alapvetően diszpozitív szabályozásának a célja – többek között – a szindikátusi szerződés visszaszorítása volt.⁵⁰ A szindikátusi szerződés visszaszorításának célja a cégnyilvánosság erősítése volt. Elvi alapja pedig az, hogy diszpozitív szabályozás esetén a szindikátusi szerződés rendelkezései beépíthetők a társasági szerződésbe, és így feleslegessé válhat a külön szerződés megkötése. A szindikátusi szerződés visszaszorításának, mint kodifikációs célnak a tételét kritizálja Kisfaludi András és Török Gábor is opponensi véleményében.

Kisfaludi András úgy foglal állást, hogy „a szerző nem hivatkozik egyetlen olyan forrásra sem, amely akár a szakmai, akár a politikai testületek olyan megnyilvánulását tartalmazza, amely a szindikátusi szerződést visszaszorítani, azaz mesterségesen korlátozni kívánta volna. Ilyen módon az emlékeimre kell hagyatkoznom, de az sem segít ilyen törekvések felidézésében. A diszpozitív szabályozási módszerre vonatkozó javaslat nem azzal a szándékkal született, hogy ezzel ellehetetlenítse a szindikátusi szerződést, hanem az volt a cél, hogy az indokolatlan korlátozásokat, amelyek akadályozzák a feleket abban, hogy saját érdekeiknek

⁴⁹ Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 128. old.

⁵⁰ Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 13-14. old. Az értekezésben részletesen kifejtem, ez a szakpolitikai cél miért nem lehetett sikeres, mi indokolja, hogy a társasági szerződéstől elkülönült szindikátusi szerződés fennmaradjon a diszpozitív megközelítésű szabályozás ellenére is.

megfelelően formálják a társasági viszonyokat, megszüntessék.”⁵¹ Török Gábor szerint „nem merült fel a szindikátusi szerződés visszaszorítása”, a társasági jogban a diszpozitivitás körének bővítésének alapvető oka „a magán autonómia primátusának minél teljesebb körű biztosítása volt a Ptk. ezen részénél is”. Török Gábor azt is hozzáteszi, hogy végül is nem vitatja „az ilyen gondolat felmerülésének a lehetőségét.”⁵²

Az állásponatom a következő:

1. Teljesen egyetértek azzal, hogy a Polgári törvénykönyv megalkotása során érvényesülő elv, amely szerint a társasági jogba a korábbi két Gt.-hez viszonyítva több diszpozitivitást kell és lehet „beengedni”, helyes.

2. Viszont a társasági jog „újratervezése” során, a diszpozitivitás mellett érvként igenis felmerült a szindikátusi szerződés visszaszorításának igénye. Például a Ptk. bizottsági indokolása a következőket tartalmazza: „Ezért a kógens kiindulópontot választó normatív rendszer óhatatlanul tömegesen elzárja az alapítók, a tagok autonóm döntési és cselekvési lehetőségét olyan esetekben is, amikor arra semmi szükség sincs, amikor a tilalmat sem a törvényes működési rend, sem a kisebbség védelme, sem a hitelezők és más harmadik személyek érdeke nem indokolja. Az ekként feleslegesen felállított törvényi tiltások elől menekülnek ki a felek az alapító ügyletből (tipikus esetben: a gazdasági társaságot alapító szerződésből), és ’rejtik el’ valóságos akaratukat – adott esetben teljesen indokolatlanul – mögöttes megállapodásokban: szindikátusi szerződésekben stb.”⁵³

Egyértelműen látszik az indokolás kodifikációs politikai célt rögzítő szövegéből, hogy a valós akarat szindikátusi szerződésben való „indokolatlan” elrejtése válna e megközelítésben, a diszpozitivitási kör növelésének következményeként, szükségtelemmé. Ezt a jogalkotói igényt azonban, több más tényező mellett, amelyekre visszatérek, jelentősen korlátozza az, hogy a legtöbb gazdasági társaság alapítása – a cégeljárás gyorsításának jegyében bevezetett – formanyomtatvánnyal, blanketták felhasználásával, egyszerűsített formában történik. A diszpozitivitás nyújtotta lehetőségek kihasználására, a társaság felek érdekei szerinti megtervezésére ezek a blanketták nem alkalmasak (nyilván, a létesítő okirat nem muszáj a blanketta kereteit kövesse, csak akkor a cégeljárás időtartama az alapítók hátrányára meghosszabbodik).

⁵¹ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 6-7. old.

⁵² Török Gábor: *Opponensi...*, i. m., 1. old.

⁵³ Vékás Lajos (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslatok magyarázatokkal*, Complex, Budapest, 2012, 56. old.

3. Egyébként Kisfaludi András is utal a bírálatában arra, némileg árnyalva a saját kategorikus álláspontját, hogy „ma is⁵⁴ logikusnak találom, hogy ha a feleknek lehetőségük van arra, hogy a törvénytől eltérő szabályokat társasági jogi joghatásokkal felülírják a társasági szerződésben, akkor azt – ha más szempontok nem mondanak ellent – meg fogják tenni. Ha pedig ezek a rendelkezések a társasági szerződésben jelenhetnek meg, akkor indokolatlan lesz ugyanazt a szindikátusi szerződésben (is?) rendezni. Ez nem a szindikátusi szerződés eltűnését, még kevésbé visszaszorítási szándékot jelez, hanem csak egy logikusnak tűnő következményre utal.”⁵⁵

Tekintettel az itt hivatkozott szövegrészre, végső soron, közvetett módon elismeri a bíráló, hogy: a) a feleknek felkínálták azt a lehetőséget, hogy a diszpozitív szabályoktól eltérjenek, ráadásul a létesítő okiratban, társasági jogi hatállyal; b) ilyen esetben értelmét veszti a szindikátusi szerződés megkötése, hiszen annak csupán kötelmi jogi hatálya van, észszerűbb a létesítő okiratot választani az eltérés eszközeként; c) vagyis elvárásaként jelent meg, hogy a szindikátusi szerződések rejtett világának rendelkezései ezentúl be fognak épülni a létesítő okiratba, a „fekete” vagy „szürke” zónából kikerülnek a cégnyilvánosság fényövébe.

4. Ezzel szemben a vonatkozó kodifikációs vitákban részt vevő Sárközy Tamás azt rögzítette, hogy tapasztalatai szerint nem vált be az a várákozás, „hogy a Ptk. 3:4. §-a folytán csökkenni fog a szindikátusi szerződések száma, hiszen a társulók akaratukat most már a társasági szerződésben is érvényesíthetik. Tudniillik a társulók általában nem akarják, hogy ezek a külön megállapodások nyilvánosságra kerüljenek, cégirattá váljanak, tehát – bár lehetőség lenne most már erre – nem teszik be a létesítő okiratba.”⁵⁶ Sárközy, aki a társasági kodifikációs folyamatok fontos szereplője volt, egyértelműen utal itt arra, hogy létezett olyan elvárás, várákozás, jogpolitikai cél, amely szerint a szindikátusi szerződések száma csökkenni fog, a szindikátusi szerződések visszaszorulnak.

⁵⁴ Tehát korábban, a kodifikációs munkálatok során is.

⁵⁵ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 7. old. Kisfaludi András egy példával is alátámasztva a gondolatát. „Választottbírói eljárásban talákoztam olyan társasági szerződéssel, amely egy korlátolt felelősségű társaságban minden tagot feljogosított arra, hogy összehívják a taggyűlést. Ha a felek ilyet a Ptk. előtt akartak volna kikötni, azt csak a szindikátusi szerződésben próbálhatták volna meg, eléggé kétes társasági jogi következményekkel. Ma ezt nyíltan és egyszerűen leírhatják a társasági szerződésben, s alig hiszem, hogy erről szindikátusi szerződést kötöttek volna.” *Uo.*

⁵⁶ Sárközy Tamás: *Még egyszer a Ptk. jogi személy könyve állítólagos diszpozitivitásáról*, *Gazdaság és Jog*, 2015/11, 10. old.

Az értekezésben megfogalmazott gondolatomat a fentiekre alapoztam, és továbbra is úgy vélem, hogy a cégnyilvánosság elvét erőteljesen megvalósítani kívánó gondolkodásmód jelen volt a kodifikáció során. A szindikátusi szerződés „visszaszorítása” nyilván messze nem az egyetlen oka volt a társasági jogi diszpozitivitás erősítésének, de az okok között, a diszpozitivitás mellett felsorakoztatott érvek sorában felmerült. Ismétlem, azzal a megközelítéssel, hogy a társasági jogba Ptk. kodifikációja során a korábbinál több diszpozitivitást lehet és kell „beengedni”, egyetértek, ez helyes és támogatandó alapgondolat volt. A szindikátusi szerződés kapcsán leszögezték, hogy valójában a legtöbb tartalmi eleme a létesítő okiratban is megjelenhetne, de a létesítő okirat a cégnyilvánosság elvének van alávetve, nyilvánosan elérhető dokumentummá válik, és legitim gazdasági oka van annak, hogy a felek közötti együttműködés bizonyos részeit nem nyilvános szerződésbe foglalják.⁵⁷ De a szindikátusi szerződések sok esetben megelőzik a társasági szerződést, a társaság vagy társaságok alapításának elveit rögzítik, rendezik az alapítás körülményeit és feltételeit. Itt is szükségszerű az elkülönült szindikátusi szerződés. Hasonlóképpen, a szindikátusi szerződésben gyakran nem vesz részt a társaság minden tagja, ami társasági szerződés esetén elképzelhetetlen. Mivel a két szerződés között így csak részleges az alanyi átfedés, e szerződések párhuzamos léte szükségszerű. De a legfontosabb talán mégis az, hogy a legtöbb szindikátusi szerződés nem a társasági jog kijátszására szolgáló technika, hanem a tagi (részvényesi) érdekek összehangolását, érvényesítését és védelmét szolgáló, sokszor a kisebbségi tagok (részvényesek) érdekeit is óvó, kölcsönös előnyöket biztosító, teljesen legitim módszer. A szindikátusi szerződés célja, hogy a társaság működését a felek kötetmi jogi eszközökkel tegyék még hatékonyabbá, stabillá és tervezhetőbbé, a társasági jogon túlmenően is létezzen sajátos kerete a tagok (és akár érdekelt harmadik személyek) közötti együttműködés rendjének. Persze, nem zárhatóak ki a jogellenes szindikátusi szerződések, amelyek kógens normákkal ütköznek, de az ilyenek érvényesítése kétséges, és a Ptk. a megfelelő polgári jogi szankciót, az érvénytelenséget a törvényesség védelmének érdekében hadrendbe is állítja.

⁵⁷ Katherine Reece, Cristopher Ryan: *i. m.*, 14. old. Ahogy a hivatkozott szerzők plasztikusan fogalmaztak, „a társasági jog – gyakran nem könnyű kompromisszum a törvényi szabályozás elvárásai és az általános jogelvek között. A szindikátusi szerződés lényegében olyan eszköz, amelynek célja, hogy javítsa a tagokank kiosztott lapokat azáltal, hogy nagyobb védelmet biztosít számukra, mint amennyit e kompromisszumra való pusztán támaszkodás nyújtana.” Uo., 3. oldal.

10. Szindikátusi szerződés egyszemélyes társaságnál

Török Gábor vitatja, hogy egyszemélyes társaságnál lehetséges-e, s ha elfogadjuk, hogy lehetséges, akkor miért is lenne szükséges, célszerű ilyen esetben a szindikátusi szerződés megkötése.⁵⁸ A szindikátusi szerződés egyszemélyes társaságnál valóban nem jellemző, azonban ilyen szerződés megkötését továbbra is lehetségesnek tartom, abból a tételemből kiindulva, hogy a szindikátusi szerződésben nem csak a tagok, hanem a tagokhoz viszonyítva harmadik személyek is szerződő felek lehetnek.⁵⁹ Erre a dolgozatban példaként hoztam fel, hogy egyszemélyes társaság a hitelezőjével vagy a vezető tisztségviselőjével is köthet szindikátusi szerződést, és az ilyen megállapodás gazdaságilag célszerű is lehet. Mindkét szerződés lehetséges, észszerű tartalmára az alábbiakban adok példát.

Hitelező és egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság között, a kölcsönszerződésen túlmenően, például szindikátusi szerződésbe foglalhatók a következők:

1. A jelentős hitelezőt be lehet vonni közvetett módon a társaság döntéshozatalába. Például az egyedüli tagnak a társaságot érintő legfontosabb döntéseit, vezető tisztségviselőnek adott utasításait a hitelezőnek jóvá kell hagyja vagy arról őt tájékoztatni kell.⁶⁰

2. Előfordulhat, hogy egyszemélyes társaságnál a vezető tisztségviselő kinevezése (személye) vagy leváltása igényel hitelezői jóváhagyást.

3. Szindikátusi szerződés révén a csendes társaságra emlékeztető alakzat is létrehozható, amennyiben a hitelező az egyszemélyes társaság nyereségéből fog részesedni.⁶¹

⁵⁸ Török Gábor: *Opponensi...*, i. m., 4-5. old.

⁵⁹ Kisfaludi András bírálata, a szindikátusi szerződés atipikus jellegéből kiindulva, azt a kérdést, hogy kívülállók lehetnek-e tagjai a szindikátusi szerződésnek, a tudományos definícióhoz köti. Ha csak azt nevezzük szindikátusi szerződésnek, amelyben felek csak a társaság tagjai lehetnek, akkor ez lesz a szindikátusi szerződés, ha pedig a kívülálló is lehet szerződő fél, akkor pedig az. „De ha a definíciónk kizárja a kívülállót a szindikátusi szerződésből, a harmadik személyekkel kötött szerződéseket ez biztosan nem fogja akadályozni, s ha ezeket a szerződéseket egybefoglaljuk a szűken definiált szindikátusi szerződéssel, akkor ugyanazt a hatást érjük el, csak legfeljebb vegyes szerződésről kell beszélnünk.” Vö. Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 6. old. Itt álláspontunk teljesen azonos, maximum a megközelítésmód tér el.

⁶⁰ Ha a tartozást keletkeztető szerződés, például a kölcsönszerződés tartalmaz a társaság működésére vonatkozó, ilyen jellegű előírásokat, akkor az tulajdonképpen szindikátusi szerződés tartalmi elemeit magába foglaló vegyes szerződéssé válik.

⁶¹ E kérdéstről lásd Nagy Barna Krisztina: *Csendes társaság a szindikátusi szerződés tükrében*, Opuscula Civilia, 2017, 2:6, 1-18. old.

4. Egy másik példa, amikor hitelező és egyszemélyes társaság tagja között szindikátusi szerződés jöhet létre az, amikor biztosítéki jelleggel elővásárlási jogot alapítanak az üzletrészre, vagy, ha a hitel törlesztése nem történik meg meghatározott időpontig, a hitelező belép tagként a társaságba előre meghatározott részesedéssel.

A vezető tisztségviselő is lehet egyszemélyes társaság esetén szerződő fél. Török Gábor az egyszemélyes társaság és a vezető tisztségviselő közötti esetleges szindikátusi szerződés kapcsán azt vitatta, hogy ilyen szerződésre miért lenne szükség, hiszen a tag utasíthatja a vezető tisztségviselőt. „Megítélésem szerint nem képzelhető el olyan ok, amely arra indítaná az egyszemélyes társaság tagját, hogy saját vezető tisztségviselőjével szindikátusi szerződést kössön – vállalva annak minden kötöttségét, amikor egyszerűen utasíthatja. És vajon ilyen körülmények között mi lenne a szerződés tartalma?”⁶² A kérdés a szindikátusi szerződésben jelen lévő, esetünkben két érdekeltégi pólus mentén vizsgálható, nem csak az egyedüli tag szempontjából. A vezető tisztségviselő, amikor vállalja megbízatását, lehet, hogy éppen ezen, a Ptk. 3:112. § (3) bekezdésén alapuló utasítási jogra vonatkozóan kíván kereteket, korlátokat, eljárásrendet érvényesíteni, amelyet az egyedüli tag el is fogad. Ha ezt az eljárásrendet nem minden leendő vezető tisztségviselőre tervezik alkalmazni és a megállapodást üzleti titokként is kezelik, akkor ezek a rendelkezések nem a létesítő okiratba kerülhetnek, hanem szindikátusi szerződésbe foglalhatják. Szintén szindikátusi szerződésbe foglalhatóak azok a kérdések, amelyeket nem kívánnak az (egyszemélyes) társaság és a vezető tisztségviselő közötti (megbízási vagy munka-) jogviszony keretében rendezni és nem kívánják általánossá és nyilvánossá sem tenni a létesítő okiratban.

Ugyanehhez a témához kapcsolódik Sándor István felvetése is: a társaságban tagként szerepet nem vállaló személy kötelezettsége a szindikátusi szerződésben. Itt elsősorban – az értekezéssel egyetértően – azt szögezi le, hogy „ennek nincs kizáró oka, vagyis erre sor kerülhet, és számos esetben ilyen konstrukció kialakításra is kerül, elsősorban a potenciális vagy korábbi tag vonatkozásában.”⁶³ A konkrét felvetés viszont sajátos helyzetre is vonatkozik: „a gyakorlatban előfordult olyan, dogmatikailag nehezen kezelhető eset, hogy a részvényesként és egyben a szindikátusi szerződésben félként szereplő személyek száma egy időre egy főre csökkent, majd utóbb részvényátruházás következtében ismét több részvényese lett a társaságnak. A szindikátusi szerződésben előírás volt, hogy valamennyi részvényesre kiterjed a

⁶² Török Gábor: *Opponensi...*, i. m., 5. old.

⁶³ Sándor István: *Opponensi...*, i. m., 7. old.

szindikátusi szerződés hatálya, de csak a részvényesekre.”⁶⁴ A bíráló itt teszi fel a kérdést: dogmatikailag lehetséges-e, hogy a szindikátusi szerződés ne szűnjön meg azzal, hogy a társaságbeli részvényesek száma egy időre egy főre csökken, figyelemmel a Ptk. 6:3. § b) pontjára?

A hivatkozott rendelkezés szerint a kötelelem megszűnik „abban az esetben, ha ugyanaz a személy lesz a jogosult és a kötelezett, ha e törvény eltérően nem rendelkezik.”

Gyakorlatilag itt a római jogból is ismert egyesülés vagy *confusio* intézményét szabályozza a Ptk.: ha olyan jog és kötelezettség egyesül, amelynek fennállásához két személy szükséges, pl. ha a hitelező öröklő saját követelését, *confusio* forog fenn, amelynek ilyenkor jogszünetítő ereje van.⁶⁵ Az egyesülés a követelésnek és tartozásnak, a jognak és kötelezettségnek egy alanyra való hárulását jelenti, amely ténynek a kötelelem megszűnése a következménye. Senki önmagának hitelezője vagy adósa nem lehet; a kötelelem fennállásához két személy kell; ilyenkor nincs többé, mit követelni; a szolgáltatás bekerül a jogosult vagyonába, így nincs tárgya a jogi oltalomnak.⁶⁶

A kérdésben konkrétan az egyesülésnek azon esete fordul elő, amikor az a személy, akinél a jog és kötelezettség egyesül, jogalany volt már eredetileg a (szindikátusi) kötelemben,⁶⁷ viszont az összes részvény megszerzésével a szindikátusi szerződésből eredő jogok és kötelezettségek összessége is reá szállt. A konkrét kérdésre a következő választ tudom adni:

a) amennyiben egy részvényes a részvénytársaság valamennyi részvényét megszerzi, és ennek következményeként a szindikátusi szerződésben is egyedüli szerződő félként maradna, álláspontom szerint a szindikátusi szerződés a Ptk. 6:3. § b) pont alapján megszűnik;

b) ha ezt követően részvényei egy részét elidegeníti, az új részvényesnek saját jognyilatkozata révén félként szindikátusi szerződést kell kötnie, ellenkező esetben abban nem lesz szerződő fél;

c) a részvényátruházásnak lehet feltétele a szindikátusi szerződés megkötése, amelynek hiányában a részvényátruházás meghiúsul;

d) az új szindikátusi szerződés egyébként lehet teljesen azonos tartalmú a korábban megkötött szindikátusi szerződéssel, de ettől eltekintve valójában új szerződésről van szó.

⁶⁴ Sándor István: *Opponensi...*, i. m., 8. old.

⁶⁵ Raffay Ferenc: *A magyar magánjog kézikönyve*, 1. kötet, 3. kiadás, Pannonia, Győr, 1909, 177. old.

⁶⁶ Raffay Ferenc: *i. m.*, 2. kötet, 292. old.

⁶⁷ Raffay Ferenc: *i. m.*, 2. kötet, 292. old.

11. Szindikátusi szerződés időtartamával kapcsolatos kérdések

A vita egyik legkomplikáltabb kérdését Sándor István akkor nyitotta meg, amikor azon tételmet vitatja, amely szerint az örök időkre vagy túl hosszú időtartamra kötött szindikátusi szerződés, mivel a szerződő fél szabadságát aránytalanul korlátozza, a jóerkölcsbe ütközhet és ezért semmisnek minősíthető.⁶⁸ Sándor István szerint ez az állítás megkérdőjelezhető, hiszen a jog lehetővé teszi olyan konstrukciók kialakítását, amelyek hosszú távon vagyonokat kötnek le (ilyenek a jogi személyek, különösen az alapítvány és a gazdasági társaság, vagy a *common law*-ban a *trust*). A bíráló szerint az ezekhez a konstrukciókhoz szervesen kapcsolódó megállapodásoknak szükségszerűen kell követniük ezek időbeliségét. Ugyanakkor a szerződések időtartamának korlátozása csak kivételes jelenségnek számít. Az opponens megítélése szerint „a szindikátusi szerződés (...) létrejöhet hosszabb időtartamra, ez nem okoz érdeksérelmet, mivel a felmondási jogot érvényesen nem lehet kizárni.” Jogalapként a Ptk. 6:213. § (3) bekezdését jelöli meg.⁶⁹

A szindikátusi szerződés időtartamához, illetve a társasági szerződés és a szindikátusi szerződés viszonyához is kapcsolódik Kisfaludi András egyik felvetése: a szindikátusi szerződés önálló megszüntetésének kérdésköre. Kisfaludi szerint „a szerző úgy látszik állást foglalni, hogy a határozatlan időre kötött szindikátusi szerződés esetén mindenképpen lehetőséget kell biztosítani a szerződés akár egyoldalú nyilatkozattal történő megszüntetésére. (77. oldal) Ez azonban – megítélésem szerint – ellentmondást okozhat akkor, ha a társaság (ahogy ez a legtöbb esetben lenni szokott) határozatlan időre jön létre. Ha a társaság fennállása alatt lehetőséget adunk a szindikátusi szerződésben részes tagoknak arra, hogy a szindikátusi szerződést a többi résztvevő akarata ellenére megszüntessék, akkor könnyen felborulhat az az egyensúly, amit a felek eredetileg a szindikátusi szerződésbe foglalt kikötésekkel kívántak megteremtetni.”⁷⁰

Idő és jog viszonya hihetetlen gondolati mélységeket megnyitó téma.

A szindikátusi szerződést határozatlan és határozott időre is megköthető, illetve a felek a határozatlan időre megkötött szindikátusi szerződés esetében olyan hosszabb – például 1 éves – felmondási időben is megállapodhatnak, amely a szerződésnek azért magasabb stabilitást biztosít. Elsőként a határozott, de „túl hosszú” időre megkötött szindikátusi szerződés

⁶⁸ Veress Emőd: *A szindikátusi..., i. m.*, 77. old.

⁶⁹ Sándor István: *Opponensi..., i. m.*, 5-6. old.

⁷⁰ Kisfaludi András: *Hivatalos..., i. m.*, 9. old.

problémáját elemzem, majd a határozatlan időre megkötött szindikátusi szerződés kérdésére térek ki.

Nyilván, a szindikátusi szerződés időtartamának jóerkölcsbe való ütközését kizárólag eseti alapon lehet meghatározni. Vizsgáljunk meg például egy olyan szavazati megállapodást, amelyben az egyik fél vállalja, hogy a másik fél utasítása szerint fog szavazni. Ez önmagában érvényes. Így ez a megállapodás álláspontom szerint érvényesen megköthető például egyetlen közgyűlés/taggyűlés vonatkozásában, vagy például az elkövetkező három közgyűlésre. De mi történik akkor, átlépi-e a szerződési szabadság korlátait, ha egy ilyen megállapodást, amely egyértelműen és erőteljesen korlátozza a tag szavazati jogát (gyakorlatilag megszünteti a tag döntési autonómiáját), 15 évre kötnek meg? Érvényes-e ez a megállapodás.

A szindikátusi szerződés időtartamára vonatkozóan nyilvánvalóan nem létezik szabályozás (legalábbis Magyarországon), egyébként is kivételes jellegű az, hogy a szerződésnek maximális időtartamot írjon elő a jogalkotó, hiszen ez a szerződési szabadság körébe tartozó kérdés. Viszont ez nem jelenti azt, hogy szerződés bármilyen időtartamra megköthető lenne, és a szerződés időtartamának meghatározásával ne lehetne visszaélni. A jogalap, amelynek szempontjából a kérdést vizsgálni kell, elsősorban a Ptk. 6:96. §-a, amely szerint „semmis az a szerződés, amely nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközik”, illetve az uzorás szerződésről szóló 6:97. §-a, amely azt mondja ki, hogy „ha a szerződő fél a szerződés megkötésekor a másik fél helyzetének kihasználásával feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, a szerződés semmis”. (Az uzorás szerződés fogalma a Ptk. rendszerében láthatólag jóval tágabb, mint a kamatuzsora, a feltűnően aránytalan előny bármely szerződéses szolgáltatás és ellenszolgáltatás közötti aránytalanságot magába foglalhatja).⁷¹

Amennyiben a szerződések, szerződéses záradékok időtartamára vonatkozó dogmatikai vizsgálódást lefolytatjuk, egyértelműen látszik, hogy a magyar bíróságok – nem a szindikátusi szerződés kontextusában, de általános következtetések megfogalmazását lehetővé tevő módon – szembesültek a problémával. Például a történelmi magyar joggyakorlatból azt a döntést lehet hivatkozni, amely a versenytilalmi záradék időbeni korlátozásáról rendelkezett.⁷² Alperes kötbérrel kötelezte megát, hogy az általa a felperesnek eladott üzlettel azonos üzletet Budapest területén létesíteni nem fog. Eme kikötés megszegése miatt a kikötött kötbér iránt indított

⁷¹ Az uzoráról részletesen lásd Veress Emőd: *Az uzorá magánjogi következményei*, in Koltay András (szerk.): *Balás P. Elemér emlékkönyv: Tisztelgés és antológia sajtójogi, szerzői jogi és személyiségi jogi műveiből, halálának 70. évfordulóján*, CompLex Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 107-133. old.

⁷² X. IV. 6352/1927. Róth, 1927. IX. 28. In *Jogi Hírlap*, 1927/46, 4. old.

perben a Kúria úgy ítélte, hogy a kötbérösszeget nem a szerződésben megjelölt 100.000 koronában, hanem csak ennek az összegnek egyharmadában kellett megállapítani, mert a 100.000 korona kötbérikötés a szerződésben időbeli és helyi korlát nélkül meghatározott versenytilalomra vonatkozott, miért is a kir. Kúria ezt az iparszabadság elvébe ütköző versenytilalmi kikötést helyileg Budapest, VIII. közigazgatási kerületére, és ami az itt tárgyalt probléma szempontjából fontos, a szerződés megkötése időpontjától számított három évre korlátozta. A Kúria szerint nyilvánvaló, hogy a szerződő felek akaratához képest kikötöttek tekintendő kötbérösszeg a versenytilalmi szerződési kikötésnek ekként való korlátozásához és az ezzel megvédett érdek tartalmához mérten aránylagosan kisebb összeget és pedig az időbeli és helyi korlátot nélkülöző versenytilalomra vonatkozóan megállapított százezer korona összeg egyharmadát teszi ki. Vagyis ebben az esetben a túlzó időtartamú korlátozást aránytalannak minősítette a Kúria, és a korlátozás időtartamát mérsékelte.

Ebben a kontextusban jelenik meg egy érdekes kérdés: a gúzs-szerződés (Beck Salamon fogalomalkotása), azaz az egyik felet túlzó módon, szabadságában aránytalanul korlátozó szerződés. „A felperes szesznagykereskedő az alperes falusi korcsmárosnak készpénzkiölcönt és áruhitelt nyújtott és ezzel kapcsolatosan a korcsmáros arra vállalt kötelezettséget, hogy a vendéglői üzletében szükséges bor, sör, pálinkát és mindennemű szeszes italt kizárólag csak a felperesnél szerzi be és amennyiben az italokból a legkisebb mennyiséget is mástól szerezne be, *esetenként* jelentős összeget fizet, *kártérítés és kötbér címén*. A bíróság érvénytelenítette a megállapodást. Ahogy leszögezték, „az indokolás kifejti, hogy a gazdaságilag erősebb fél állott nyilván a gazdaságilag gyengébb féllel szemben, akit a megállapodás létesítésére az a körülmény készítetett, hogy felszaporodott nagyszámú tartozását fizetni nem tudta. Ily kényszerhelyzetben vállaltatott az a kötelezettség, amely alperest minden időbeli korlátozás nélkül a felpereshez köti az üzlet folytatásához szükséges áruk beszerzése tekintetében és ezt a kötelezettséget bármily csekély mennyiségben máshol való árubeszerzés esetében... kötbérrel szankcionálja. Ebben az alperes szorult helyzetének kihasználása és a gazdasági szabadság oly mérvű korlátozása jelentkezik, hogy a felperes részére biztosított jog bírói oltalomban nem részesülhet és ez okból a kereseti kötbérvételezés meg nem ítéltető.“

Ugyanakkor megfontolandók Beck Salamonnak a határozathoz fűzött megjegyzései: „a forgalombiztonság szempontjai nem fojthatják el a szociális nézőpontra sarkalló jogérzeti sugalmakat és nem juttathatnak hatályosuláshoz az erkölcsi és jogérzést sértő megállapodásokat. Reá kell mutatni azonban a határozat kétségtelen helyessége mellett arra is, hogy a forgalombiztonság és a jogérzet harcában nincs 100 százalékos győzelem. A

forgalombiztonság szempontja sem hanyagolható el teljes egészében... Helyénvalónak éreztük volna, ha a Kúria... élesen jelezte volna azt az állásfoglalást, hogy a szabad cselekvésnek nem minden megkötése szolgáltathat alapot a bírói jogsegély megtagadására, hanem az egyes eset mindenkori körülményei a maguk összességében adhatnak csak irányítást, vajon helye van-e a bírói jogsegély megtagadásának. A határozatot nyilván senki sem fogja akként értelmezni, hogy a mozgási szabadság kisebb mérvű megkötöttsége is szemben fogja magát találni a bírói oltalom megtagadásával. De gyakorlati szempontból azért lett volna helyénvaló egy élesebb szembesítés, mert éppen a szesz-szakmában általános gazdasági jelenség, hogy a tőkeerős nagyvállalat pénz- és áruhitellel látja el a közvetítőket, akik sokszor existenciájuk megalapítását köszönhetik az ekként nyújtott készpénz és áruhitelnek. Ha az a megállapodás, amellyel az ily kölcsöntvevő az árubeszerzésnek a költsönnyújtó cégnél való kizárólagosságára köti le magát, minden további körülmény nélkül érvénytelen volna, úgy ennek az állásfoglalásnak éppen a védeni kívánt kis ember érdekei adnák meg az árát, mert ily esetben a nagyvállalat bizonyára nem látná magára nézve célszerűnek a kölcsönnyújtást és így nem működnék közre a kis ember existenciájának megalapozásában.⁷³ A határozat (tekintettel a gazdasági szabadság nagymérvű korlátozására, a megkötöttség időbeli korlátozásának hiányára, illetve a kötbér aránytalanságára) helyes, viszont a kiegészítő magyarázat teljes mértékben aktuális.

Beck Salamon érveléséből a mi esetünkben alkalmazható, hogy adott, belátható, logikai úton magyarázható időtartamra kötött szindikátusi szerződés (a korábbi példánál maradva, az a vállalat, hogy a tag egy másik tag utasítása szerint fog szavazni a taggyűlésen vagy közgyűlésen) természetesen érvényes. Azonban, ha ez az arány megbomlik, a korlátozás az üzleti kontextusban is elveszíti logikus úton magyarázható, észszerűen vállalható jellegét, esetünkben időtartama túlzónak minősül, akkor a szerződés igenis ütközhet a jóerkölcsbe. Nyilván, ahogy ezt már jeleztem, a jóerkölcsbe ütközés eseti alapon állapítható meg, a Ptk. 6:96. §-ába generálklauzula és a szerződés tartalmának, körülményeinek összemérése útján. A Ptk. 6:97. §-nak körében a szerződéskötés körülményeire kiterjedő vizsgálattal akár a szerződés uzsorás jellege is megállapítható. Tehát a magyar jogban jelenleg nem lehet olyan általános szabályt felállítani, hogy például a szindikátusi szerződés legtovább 10 évre lenne megkötendő.

A francia ítélkezési gyakorlatban elismerték, hogy a túlzóan hosszú időtartamra („durée excessive”) kötött szerződés egyoldalúan felmondható. A jogesetben két, huszonöt évre szóló, a földalatti és utcai parkolók üzemeltetésére kötött szerződést mondott fel tizenhat év teljesítés

⁷³ Beck Salamon: *Guzs-szerződés, Polgári Jog*, 1930/6, 77-79. old.

után az önkormányzat egyoldalúan, tekintettel azok túlzott időtartamára. Ennek jogszerűségét a szerződéseknek a közrenddel („ordre public”) való egyezését előíró törvényi generálklauzula alapján az eljáró bíróság megállapította. Érdekes az a bírói vizsgákat, amely azt a dilemmát oldja fel, hogy a túlzó időtartam a szerződés érvénytelenségét vonja-e maga után. Az eljáró bíróság szerint „az utóbbi években a szerződési jogban olyan fejlődésen ment keresztül az ítélkezési gyakorlat, amely az elkövetett jogsértések szankcióit azok jellege, súlyossága, a közérdek követelményei stb. szerint diverzifikálja. Csak a legsúlyosabb jogsértések vezethetnek érvénytelenítéshez, és ez biztosan nem áll fenn a túlzó időtartam esetében, különösen mivel a felmondás elegendő a helyzet orvoslására.” Szintén leszögezték, hogy „értelemszerűen a bíró csak korlátozott ellenőrzést gyakorol a szerződés időtartama felett, amely ellenőrzés a nyilvánvaló mérlegelési hibára korlátozódik.” A bíróság az okozott kár kérdését is vizsgálta, megállapítva, hogy ebben az esetben közérdekű okból történő felmondással állunk szemben. Viszont a túlzó szerződéses időtartam kikötése a két fél közös hibáján („faute”) alapul, akik a közrenddel ellentétes záradékot fogadtak el. A bíróság szerint a megoldás a felelősség megosztása az egyes felek által elkövetett hibák szerint.⁷⁴

A francia Polgári törvénykönyv a szerződési jog 2016-os reformját⁷⁵ követően világosan kijelenti, hogy „tiltott az örökös kötelezettségvállalás” (1210. cikk).⁷⁶ A gyakorlatban viszont rendkívül ritka az örökre, örökkévalóságra kötött szerződés, az örökös kötelezettségvállalás a valóságban, leggyakrabban a túlzóan hosszú szerződéses időtartamot jelenti. Így a joggyakorlat valaki (orvos, labdarúgó) szakmai életének teljes időtartamára megkötött szerződést rendszeresen érvénytelennek minősítenek,⁷⁷ és ugyanígy érvénytelen valamely gazdasági társaságból való kilépés 50 évre vállalt tilalma.⁷⁸

⁷⁴ Részletekről lásd: CE 7 mai 2013, Société auxiliaire de parcs de la région parisienne, req. n° 365043: BJCP 2013.353, concl. Dacosta, obs. R.S.; AJDA 2013.1271, chron. Domino et Bretonneau; JCPA 2013.2297, note Vila.

⁷⁵ Ordonnance no 2016-131 du 10 février 2016 (JO 11 févr.).

⁷⁶ „Les engagements perpétuels sont prohibés.”

⁷⁷ Vö. Cass. Ire civ., 19 mars 2002, no 99-21.209, RTD civ. 2002, p. 498, spéc. p. 510, obs. Mestre J. et Fages B., JCP G 2003, I, no 122, no 8, obs. Constantin A.. Ezzel szemben olyan bírósági határozat is létezik, amely orvos és klinika között megkötött, 25 éves időtartamú szerződést nem minősíti örökös időtartamúnak, mert az orvos szakmai életénél rövidebb időtartamra kötötték azt meg. Vö. Cass. Ire civ., 20 mai 2003, no 00-17.407, Bull. civ. I, no 124, Contrats, conc., consom. 2003, comm. 123, obs. Leveneur L., JCP G 2003, I, no 186, no 7, obs. Rochfeld J.

⁷⁸ Cass. Ire civ., 31 janv. 1989, no 87-10.092, Bull. civ. I, no 53, JCP G 1989, II, no 21294, note Barbièri J.-Fr..

A francia tudományos szakirodalomban megállapították, hogy a nagyon hosszú távú szerződést csak azért lehet kritizálni, mert az sérti az egyéni szabadságot, de ez az érvelés nem mindig áll meg. Ezért azt gondolhatjuk, hogy a jogi személyek által kötött szerződések e tekintetben kevésbé veszélyeztetettek, mint a természetes személyek által kötöttek.⁷⁹

Mindenesetre egyértelmű, hogy a francia bíróságok is fel vannak jogosítva, hogy a határozott időre megkötött szerződés túlzó („örökös”) időtartamát felülvizsgálják. A szakirodalom egyébként az „örökös” időtartamot úgy definiálja, hogy az a „túl hosszú” („trop longue”) időtartamot, a túlzó („excessive”) időtartamot jelenti, vagy az olyan hosszú időtartamra megkötött szerződéseket, hogy a vállalt kötelezettség „végrelesen elidegeníti a szerződő fél szabadságát” („aliène de façon définitive la liberté du contractant”).⁸⁰ Egyértelmű, hogy lehet hosszú időtartamra szerződni, de a hosszú időtartamnak észszerűnek kell lennie.

A szerződési jog 2016-os reformja előtt a túlzó időtartamra kötött szerződések szankcionálásának módja nem volt egységes a bírósági gyakorlatban. Egyfelől semmisség⁸¹ és a megtámadhatóság között ingadoztak a bíróságok, másfelől pedig a szerződés teljes érvénytelensége⁸² vagy csak a túlzó időtartamra vonatkozó kikötés érvénytelensége⁸³ merült fel vitatott kérdésként. A szerződési jogi reform hatályba lépése óta a szankció világos: a szerződő felek az „örökös” kötelezettségvállalást tartalmazó szerződést a határozatlan idejű szerződésekre megállapított feltételek szerint felmondhatják (francia Polgári törvénykönyv, 1210. cikk). Vagyis a túlzó időtartamra megkötött szerződést át kell minősíteni határozatlan időtartamra megkötött szerződésnek.

A német jogban is felmerült a túlzó időtartamra megkötött szerződések esete. Például a túl hosszú időtartamra megkötött sörellátási szerződések („Bierlieferungsverträge”) pontosan

⁷⁹ Libchaber R., *Réflexions sur les engagements perpétuels et la durée des sociétés*, Rev. sociétés 1995, p. 437; Mekki M., *Réforme du droit des obligations : engagements perpétuels, contrats à durée indéterminée et à durée déterminée*, JCP N 2016, no 50, 1323.

⁸⁰ Garinot J.-M.: *Pacte d'associés: préférez la fiducie*, RLDC 2019/168, n° 6555; Mekki M., *Pan. contrats*, D. 2018, p. 371; Chénéde F.: *Le nouveau droit des obligations et des contrats*, Dalloz, 2e éd., 2019, 130. old.

⁸¹ Cass. 3e civ., 15 déc. 1999, no 98-10.430, Bull. civ. III, no 242, RTD civ. 2000, p. 568, obs. Mestre J. et Fages B.

⁸² Cass. 3e civ., 20 févr. 1991, no 89-17.176; Cass. 3e civ., 15 mai 1996, no 94-17.366; Cass. com., 7 avr. 1998, no 95-18.278, RJDA 1998, no 977.

⁸³ Cass. 1re civ., 7 mars 2006, no 04-12.914, Bull. civ. I, no 132, *Contrats, conc., consom.* 2006, comm. 125, obs. Leveneur L., RTD civ. 2006, p. 762, obs. Mestre J. et Fages B.; Cass. 1re civ., 19 mars 2002, no 99-21.209, RTD civ. 2002, p. 510, obs. Mestre J. et Fages B..

a jóerkölcsbe ütközés⁸⁴ alapján vizsgálják a német bíróságok.⁸⁵ Azért emelem e jogesetkört ki, mert a hosszú távú szerződésekre vonatkozó alapelveket a német bírósági gyakorlat e szerződések alapján dolgozta ki.⁸⁶ A tényállás hasonló a korábban már említett, Beck Salamon által kommentált jogesetéhez: a sörgyár kölcsönt és/vagy készletet nyújt a vendéglősnek, amelynek ellentételezése viszont többek között adott sörtípus kizárólagos forgalmazására vonatkozó kötelezettség. Itt a német bírósági gyakorlat a 20 éves időtartamot tekinti a még megengedhető szélső határnak.⁸⁷ A hosszabb kötelezettségvállalás nem vezet érvénytelenséghez, de a bíróságok a megengedett mértékig csökkentik őket. A szerződés időtartamát azonban nem lehet a szerződés egyéb elemeitől elszigetelten vizsgálni. Ezért lehetséges az, hogy a 20 évnél hosszabb időtartamra megkötött szerződés nem minősül túlzónak, ha a szerződéses tartalom ténylegesen nem korlátozza túlzó és észszerűtlen módon a forgalmazó szabadságát.⁸⁸ Viszont a 20 évesnél rövidebb időtartam is vezethet, a szerződés átfogó értékelésének következményeként a szerződéses időtartam érvénytelenségéhez.⁸⁹ Végző soron az az elv érvényesül, hogy minél több szolgáltatást nyújt a sörgyár, annál több ideig tarthat a szerződő fél kötelezettségvállalása.⁹⁰

A német joggyakorlatban a részletes érvénytelenség szabályának (BGB, 139. §) alkalmazásával a bíróság nem állapítja meg a túlzó időtartamú szerződések érvénytelenségét, hanem azok időtartamát észszerű mértékre csökkenti.⁹¹ A német jogtudományban egyébként vitatják, hogy szükséges-e merev időkorlátok meghatározása, vagy általános elvek alapján az egyedi ügyekben a bíróságok mérlegelésére kell-e bízni a túlzó szerződéses időtartam korrekcióját. Az ítélkezési gyakorlat és a szakirodalomban uralkodó vélemény a mérsékelt felfogást részesíti előnyben, amely a korlátlan vagy nagyon hosszú időbeli kötöttségeket erkölcsstelennek tartja, de nem ír elő merev időkorlátokat. A német polgári törvénykönyv nem

⁸⁴ A német Polgári törvénykönyv (BGB) 138. §-a szerint a jóerkölcsbe ütköző szerződés semmis.

⁸⁵ MüKoBGB/Armbrüster, 9. Aufl. 2021, BGB § 138 Rn. 118-121.

⁸⁶ Herbert Wiedemann, Oliver Schultz: *Grenzen der Bindung bei langfristigen Kooperationen*, ZIP 1999, 5. old.

⁸⁷ BGH NJW 1985, 2693 (2695); 1992, 2145; vö. még BGH NJW-RR 1987, 628 (630), amely szerint már egy tíz vagy több éves időtartam is „nagyon hosszú”.

⁸⁸ BGH NJW 1979, 865.

⁸⁹ BGH NJW 1992, 2145 (2146); BGHZ 74, 293 (298) = NJW 1979, 2150 (2151); OLG Frankfurt NJOZ 2007, 5354 (5355).

⁹⁰ BGH NJW 1985, 2693 (2695); WM 1975, 850 (851).

⁹¹ A BGB 139. §-a szerint, ha egy jogügylet egy része semmis, akkor az egész jogügylet semmis, kivéve, ha feltételezhető, hogy azt a semmis rész nélkül is megkötötték volna.

tartalmaz olyan rendelkezést, amelyből módszertanilag elfogadható módon, például elemzés útján ki lehetne alakítani a hosszú távú kötelezettségek fix időhatárát.⁹²

A svájci jogban is vizsgálat tárgyát képezte a probléma. Általánosan leszögezték, hogy „minden hosszú távú szerződés a szerződő fél gazdasági szabadságának korlátozásával jár. Ez önmagában nem jogellenes. A helyzet azonban valószínűleg akkor válik elfogadhatatlanná, és ezért érvénytelenné, ha a személyre vonatkozó korlátozások ellentétesek a jóerkölcssel, különösen, ha veszélyeztetik a szerződő fél gazdasági létének alapjait.”⁹³ A svájci polgári törvénykönyv szerint „senki sem idegenítheti el szabadságát, és nem vetheti alá magát annak használatában a joggal vagy az erkölccsel összeegyeztethetetlen korlátozásnak” (27. cikk 2. bekezdés).⁹⁴ Ebből a törvényi helyből vezetik le, hogy a kötelezettségvállalás időtartama nem lehet korlátlan vagy túlzott. A jóhiszeműség elvéből származó elvről van szó, amely a személyes szabadságba való túlzott beavatkozást kívánja megakadályozni. A jogszabály alkalmazását „minden egyes esethez a szabadság korlátozásának intenzitása szerint kell igazítani. Ez a kritérium változó geometriájú abban az értelemben, hogy minél nagyobb a kötelezettség intenzitása, annál korlátozottabbnak kell lennie időben a kötelezettségvállalásnak (...) Ezen túlmenően a kötelezett által a teljesítésért kapott ellenszolgáltatást is figyelembe kell venni annak megítélésakor, hogy a Polgári Törvénykönyv 27. cikkének (2) bekezdése alkalmazható-e egy adott esetre.”⁹⁵ A túlzó időtartamra vonatkozó szankció a svájci jogban lehet a szerződés teljes érvénytelensége, amennyiben az időtartam hiányában a szerződés nem is jött volna létre, vagy csak az időtartamra vonatkozó záradék érvénytelensége, amikor is a bíró a szerződés időtartamát mérsékelheti vagy észszerű időn belüli felmondási jogot biztosíthat. Az egyes esetek körülményeinek fényében kell eldönteni, hogy a szindikátusi szerződések a tag/részvényes gazdasági szabadságát a jó erkölcsbe ütköző módon korlátozzák-e.⁹⁶ Például az olyan szindikátusi szerződés, amelynek időtartama a szerződő felek részvényesi minőségének fennállásáig tart, érvényes, amennyiben a részvényesnek joga van észszerű feltételek mellett rendelkezni a részvényeivel. Azt a szindikátusi szerződést viszont, amelynek

⁹² Részletekről lásd Herbert Wiedemann, Oliver Schultz: *Grenzen der Bindung bei langfristigen Kooperationen*, ZIP 1999, 6-7. old.

⁹³ Olivier Bloch: *i. m.*, 74. old.

⁹⁴ „Niemand kann sich seiner Freiheit entäussern oder sich in ihrem Gebrauch in einem das Recht oder die Sittlichkeit verletzenden Grade beschränken.” / „Nul ne peut aliéner sa liberté, ni s'en interdire l'usage dans une mesure contraire aux lois ou aux mœurs.”

⁹⁵ Olivier Bloch: *i. m.*, 75. old.

⁹⁶ Olivier Bloch: *i. m.*, 76. old.

időtartama a szabályozott, határozatlan időre létrejött társaság fennállásához kapcsolódik, nem lehet határozott időtartamúnak minősíteni. Ilyenkor valójában határozatlan idejű szerződésről van szó, az ezzel járó felmondási lehetőségekkel együtt.

Érdekes összehasonlító jogi elemzést alapozhat meg a cseh Polgári törvénykönyv 2000. §-a, amely szerint amennyiben valamely szerződést komoly indok nélkül olyan határozott időtartamra kötöttek meg, amely természetes személyt teljes életének időtartamára elkötelez, vagy bárkit tíz évnél hosszabb időtartamra kötelez el, kérelmezni lehet a kötelelem megszüntetését az annak születésétől számított tíz év elteltével. Vagyis a kötelelem megszüntetéséhez a bíróság a következő kumulatív feltételeket kell vizsgálja: a) a kötelelem határozott időre jött létre úgy, hogy azt természetes személy egész (hátralévő) életére köti, vagy tíz évet meghaladó időtartamra kötötték,⁹⁷ és egyúttal b) az időtartamválasztásnak hiányzik az alapos indoka, és c) legalább tíz év telt el a szerződés megkötése óta. Ezek a feltételek kumulatív jellegűek. Hasonló gyakorlati eredményt a magyar jogban, ahogy korábban jeleztem, a túlzó határozott időtartamú szerződés jóerkölcsbe ütközésének vizsgálata hozhat.

A cseh jog hivatkozott rendelkezése szerint a bíróság akkor is megszüntethet egy kötelmet, ha a körülmények, amelyekre a felek döntésüket látszólag alapozták a kötelelem keletkezésekor, olyan mértékben megváltoztak, hogy észszerűen nem lehet elvárni, hogy a kötelezettet a szerződés továbbra is kösse (*clausula rebus sic stantibus*). Amennyiben az egyik fél lemond a jogáról, hogy előzetesen kérje a kötelelem megszüntetését, akkor ez a záradék nemlétezőnek minősül, kivéve, ha a kötelezett jogi személy.⁹⁸ Egyértelmű, hogy a cseh megoldás a bíróságokat kifejezetten feljogosítja, hogy a tíz évnél hosszabb időtartamra megkötött szerződések esetén felülvizsgálják, hogy a szerződést fenn kell-e tartani, fennállt-e komoly indok a tíz évnél hosszabb határozott időtartam kikötésekor, amely igazolja a hosszú időtartamot, illetve akár azt is, hogy a szerződés megkötésekor a hosszú időtartam kikötését indokoló körülmények változatlanul fennállnak-e. A *clausula rebus sic stantibus* alkalmazása

⁹⁷ Ez esetben a szerződő fél lehet természetes vagy jogi személy.

⁹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb. „§ 2000 (1) Byla-li smlouva bez vážného důvodu uzavřena na dobu určitou tak, že zavazuje člověka na dobu jeho života, anebo že zavazuje kohokoli na dobu delší než deset let, lze se po uplynutí deseti let od vzniku závazku domáhat jeho zrušení. Soud závazek zruší i tehdy, pokud se okolnosti, z nichž strany zřejmě vycházely při vzniku závazku, změnily do té míry, že na zavázané straně nelze rozumně požadovat, aby byla smlouvou dále vázána.

(2) Vzdá-li se strana předem práva domáhat se zrušení závazku, nepřihlíží se k tomu. To neplatí, je-li zavázanou stranou právnická osoba.”

során viszont nem kell a kötelelem keletkezésétől számított tíz évnek eltelnie, tehát a cseh Polgári törvénykönyv valójában egyetlen paragrafusban két elkülönülő jogintézményt szabályoz.

Következésképpen vannak szerződések, amelyek kifejezetten megkívánják, hogy azokat hosszú, határozott időtartamra kössék meg. Ez nyújt biztos tervezési, számítási alapot, növeli a befektetési hajlandóságot. A szindikátusi szerződések is gyakran csak hosszú távon érik el a felek által kívánt hatékonyságot.⁹⁹ Viszont a szerződések időtartamára vonatkozó fenti összehasonlító jogi körkép is igazolja, hogy előfordulhatnak olyan esetek, amikor a szerződéses időtartam túlzónak minősül. A magyar jogban az esetlegesen túlzó szerződéses időtartam bírósági kontrollját a jóerkölcsbe ütköző szerződés generálklauzulája alapján lehet megvalósítani (Ptk. 6:96. §). Ez egyébként azzal magyarázható, hogy a túlzó időtartamra megkötött szerződés az egyéni szabadságot, autonómiát, így az emberi méltóságot is sérti, tehát a jóerkölcssel sem lehet összhangban. A jóerkölcsbe ütközés által kiváltott semmisség ebben az esetben, ha egyéb körülmény nem merül fel, álláspontom szerint kizárólag az időtartamra vonatkozó záradékot érvényteleníti (részleges semmisség). A túlzó időtartamra vonatkozó záradék kiesésével a szerződés határozatlan időre szóló szerződésnek minősül, így a tartós jogviszonyt létrehozó, határozatlan időre kötött szerződést megfelelő felmondási idő alkalmazásával bármelyik fél felmondhatja (Ptk. 6:213. §). A magyar jogban is az időtartam túlzó jellegét nem önmagában, hanem a teljes szerződéses tartalom vizsgálata, a szerződés által előírt, valamely fél szabadságának korlátozásának következményével járó előírások intenzitása alapján kell megítélni, tekintettel az ellenszolgáltatásra is.

Az olasz jog egyébként részlegesen szabályozza a szindikátusi szerződéseket, és a szabályozás egyik fő eleme pontosan e szerződések maximális időtartamának rögzítése. Az olasz Codice civile-be foglalt szabályozás szerint azok a társasági megállapodások, bármilyen formában is kötötték meg, amelyek a társaság tulajdonosi szerkezetének vagy irányításának stabilizálására irányulnak és (a) amelyek célja a szavazati jogok gyakorlása részvénytársaságokban vagy az azokat ellenőrző társaságokban; (b) korlátozzák az érintett részvények vagy az azokat ellenőrző társaságokban lévő részesedések átruházását; (c) céljuk vagy hatásuk az ilyen társaságok feletti – akár közös – meghatározó befolyás gyakorlása, nem köthetők öt évnél hosszabb időtartamra. Úgy kell tekinteni, hogy a megállapodást erre az időtartamra kötötték, még akkor is, ha a felek hosszabb időtartamról rendelkeztek; a megállapodás lejártá után megújítható. Ha a szerződés nem rendelkezik határozott időtartamról,

⁹⁹ Olivier Bloch: *i. m.*, 54. old.

mindkét szerződő fél jogosult azt száznolcvan napos felmondási idővel felmondani.¹⁰⁰ A nyílt részvénytársaságok és az azokat ellenőrző társaságok szindikátusi szerződése, ha határozott időre szólnak, időtartamuk nem haladhatja meg a három évet. A szerződés 3 év után megszűnik, akkor is, ha a felek hosszabb időre kötötték meg. A szerződés lejáratkor újítható meg. E szindikátusi szerződések határozatlan időtartamra is megköthetők, viszont ebben az esetben mindkét szerződő félnek joga van hat hónapos felmondási határidővel a szerződést egyoldalúan megszüntetni.¹⁰¹ Vagyis az összehasonlító jogi módszerrel azonosíthatóak olyan rendszerek, ahol a szindikátusi szerződések maximális időtartama korlátozva van.

A másik kapcsolódó probléma, hogy a határozatlan időre létrejött társasághoz kapcsolódó szindikátusi szerződés megköthető-e a társaság fennállásának időtartamára. Természetesen ilyen záradék a szerződésbe foglalható, viszont ez gyakorlatilag instabillá, megfelelő felmondási határidővel megszüntethetővé teszi a szindikátusi jogviszonyt.¹⁰² Kétségtelen, hogy a társaság mint jogi személy és intézmény, valamint a szindikátusi szerződés mint kötelmi jogi konstrukció nem ugyanannak a fokú stabilitásnak örvendenek. A két szerződés egymáshoz viszonyítva önálló életet él. A fenti esetben a szindikátusi szerződés is valóban határozatlan időre szól, és a felektől nem lehet a felmondás jogát megtagadni. Álláspontom szerint a társaság határozatlan élettartama nem teszi felmondhatatlanná a határozatlan időre kötött szindikátusi megállapodást. A határozatlan időre kötött szindikátusi

¹⁰⁰ „I patti, in qualunque forma stipulati, che al fine di stabilizzare gli assetti proprietari o il governo della società: a) hanno per oggetto l'esercizio del diritto di voto nelle società per azioni o nelle società che le controllano; b) pongono limiti al trasferimento delle relative azioni o delle partecipazioni in società che le controllano; c) hanno per oggetto o per effetto l'esercizio anche congiunto di un'influenza dominante su tali società(2), non possono avere durata superiore a cinque anni e si intendono stipulati per questa durata anche se le parti hanno previsto un termine maggiore; i patti sono rinnovabili alla scadenza. Qualora il patto non preveda un termine di durata, ciascun contraente ha diritto di recedere con un preavviso di centottanta giorni. (...)” Art. 2341 bis Codice Civile.

¹⁰¹ D.Lgs. 24 febbraio 1998, n. 58, 123. cikk: „Art. 123 Durata dei patti e diritto di recesso. 1. I patti indicati nell'articolo 122, se a tempo determinato, non possono avere durata superiore a tre anni e si intendono stipulati per tale durata anche se le parti hanno previsto un termine maggiore; i patti sono rinnovabili alla scadenza. 2. I patti possono essere stipulati anche a tempo indeterminato; in tal caso ciascun contraente ha diritto di recedere con un preavviso di sei mesi. Al recesso si applica l'articolo 122, commi 1 e 2.” A szindikátusi szerződések időtartamáról az olsz jogban részletesen lásd Leopoldo Sambucci: *Patti parasociali e fatti sociali*, Giuffrè Francis Lefebvre, Milano, 2018, 169-179. old.

¹⁰² A felmondás kérdéséről részletesen lásd Veress Emőd: *Gondolatok a szerződés egyoldalú jognyilatkozattal történő megszüntetéséről*, in Koltay András, Menyhárd Attila, Landi Balázs (szerk.): *Lábady Tamás emlékkönyv*, Budapest, Wolters Kluwer, 2019, 307–324. old.

szerződés a kötelmi jogi általános részében megjelenő norma alapján szüntethető meg: a Ptk. 6:213. § (3) bekezdése szerint „ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a tartós jogviszonyt létrehozó, határozatlan időre kötött szerződést megfelelő felmondási idő alkalmazásával bármelyik fél felmondhatja. A felmondási jog kizárása semmis.” Mivel a társaság létének időtartamára – ha az meghatározatlan – kötött szindikátusi szerződés szintén határozatlan időre megkötött szerződésnek minősül, ezért felmondható, érdemes szabályozni a felmondási jog gyakorlását ezért, például 1 éves felmondási határidőt kikötni.

Ideális esetben a szindikátusi szerződést észszerű határozott időre kötik meg, és azt, amennyiben a felek érdekeinek kölcsönös megvalósításához hozzájárult, a feleknek érdemes lesz meghosszabbítani.

12. Lehet-e társasági jogi joghatása a szindikátusi szerződés megszegésének?

Török Gábor opponensi véleményében arra utalt, hogy a dolgozatban „némi ellentmondás” van azon – egyébként általánosan és általam is elfogadott – tétel között, hogy a szindikátusi szerződésnek nincs társasági joghatása, és azon állításom között, hogy kivételesen mégsem lehet kizárni a társasági jogi hatályt. Török Gábor kiemelte, hogy „a magyar irodalom e kérdésben egységesnek mondható álláspontot fogad el. Attól nem lesz egy társasági határozat érvénytelen, ha a szindikátusi szerződés szabályait megszegve szavaz a tag/részvényes”.¹⁰³ Én ezzel a kijelentéssel alapvetően egyet is értek, az értekezésben ez egyértelműen meg is jelenik.¹⁰⁴

Mindazonáltal a kutatásomat ki kívántam terjeszteni arra a kérdésre, hogy ez a tétel eltérést nem tűrő, axióma értékű-e, vagy mégis elképzelhetőek kivételek, és összehasonlító jogi példák alapján gyakorlatilag felvillantottam néhány esetet, helyzetet, amikor érdemes elgondolkodni, hogy teljességgel kizárható-e a szindikátusi szerződés megszegésének a társasági jogi joghatása. A német jogban például kategorikus véleményként megfogalmazódott, hogy külön kategóriaként kezelhető az a szindikátusi szerződésszegés, amikor minden egyes társasági tag szerződő fél a szindikátusi szerződésben is. Ilyen esetben a német álláspont szerint igenis érvényteleníthet egy határozatot egy olyan szindikátusi szerződés megszegése, melyben valamennyi szerződő tag fél volt.¹⁰⁵

¹⁰³ Török Gábor: *Opponensi...*, i. m., 6. old.

¹⁰⁴ Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 246-247. old.

¹⁰⁵ Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 262. old.

Az értekezést e körben a svájci jogra vonatkozó elemzéssel egészíteném ki. A társasági jogi joghatás, illetve a természetben történő kikényszeríthetőség a svájci jogban is vitatott kérdés, de nem lehet abszolút mértékben elutasítani ennek a lehetőségét. Ha a részvényes nem a megállapodásnak megfelelően teljesíti kötelezettségvállalását, a jogosult teljesítésért perelhet. A jogosult azonban – különösen a szavazási megállapodások esetében – gyakran tehetetlen. Amikor megállapítja, hogy a megállapodást megszegték, a közgyűlés határozatát már megszavazták, vagy a részvények tulajdonjoga már átkerült a harmadik személy vevőhöz stb. Svájcban az e területre vonatkozó ítélkezési gyakorlat kevés és ellentmondásos. Egyrészt a zürichi Semmitőszék 1983. november 7-i határozata elvben elismerte a részvényesi megállapodás hitelezőjének teljesítési (kikényszerítési) kereset benyújtására vonatkozó jogát. Másrészt a zürichi kereskedelmi bíróság 1970. 3. 26-i határozata kimondta, hogy a megállapodással kötelezett részvényes érvényesen szavazhat a megállapodástól eltérően (nyilván, kötbér fizetésére kötelezhető). Mindazonáltal Svájcban például létezik olyan 1943-as választottbíróági ítélet, amelyben arra kötelezték az alperest, hogy hívja össze a közgyűlést és szavazzon a szerződéses kötelezettségeinek megfelelően.¹⁰⁶ Azt az érvelést, amely szerint a jogosult azért nem érvényesítheti a szavazati megállapodást, mert a részvényesnek mindig rendelkeznie kell azzal a joggal, hogy a legfőbb szervben szabadon szavazhasson, a szakirodalomban nem fogadják el. „Ha elfogadjuk, hogy a szavazási megállapodások elvben jogszerűek, nem logikus megtagadni az ilyen megállapodás jogosultjától a végrehajtás követelésének jogát. Valójában a részvényes beleegyezik abba, hogy lemond szavazati szabadságáról, amikor csatlakozik a megállapodáshoz. Általában a kötelezett szabadságát az nem korlátozza, ha a jogosult olyan kötelezettség teljesítését követeli, amelyet szabadon vállalt. Ezért a szavazási megállapodásban vállalt kötelezettségek érvényesítésére irányuló fellépés összeegyeztethető a részvényes szavazati szabadságával.”¹⁰⁷ Ugyancsak e körben fogalmazták meg a következő álláspontot. „Felmerül a kérdés, hogy a bíró megengedhetetlenül beavatkozik-e a társaság akaratának kialakításába, amikor a szerződésszegő kötelezettet arra utasítja, hogy a szindikátusi szerződésnek megfelelően szavazzon, amelyhez kötve van. A bíró elvileg kötelezheti a nem teljesítő kötelezettet a vállalásai teljesítésére. Az ilyen határozatnak a részvénytársaságra és valamennyi részvényesre nézve lehetnek joghatásai, ha a határozat kikényszerítése megváltoztatja a közgyűlési szavazás eredményét. Ezzel szemben a bíró nem jogosult a közgyűlés határozatának megsemmisítésére azért, mert a szavazási megállapodás

¹⁰⁶ Olivier Bloch: *i. m.*, 80. old.

¹⁰⁷ Olivier Bloch: *i. m.*, 82. old.

kötelezettje nem teljesíti kötelezettségeit.”¹⁰⁸ A svájci jogtudomány álláspontja szerint a szavazási kötelezettség közvetlen kikényszerítése tekintetében a bíró nem kötelezheti közvetlenül az adóst arra, hogy a megállapodás szerinti szavazatát adja, azonban elrendelheti az érintett részvények lefoglalását, hogy azokkal – a jogosult a kötelezett képviselőjében – a szindikátusi szerződésnek megfelelően lehessen a legfőbb szerv ülésén szavazni.¹⁰⁹

Látszik, hogy a szindikátusi szerződés megszegésének a társasági jogi joghatásainak hiányát nem lehet axiómaként kezelni, és felmerülnek olyan, a fentiekben jelzett esetek, amikor érdemes megfontolni a társasági jogi joghatás lehetőségét. Nyilván a magyar bírósági gyakorlat feladata, hogy ezt a problémát a gyakorlatban megvizsgálja, és kialakítsa azokat az elveket, amelyek mentén a társasági jogi joghatás esetleg mégis elképzelhető.¹¹⁰ Főszabályként továbbra is egyetértek azzal a hagyományos állásponttal, hogy a szindikátusi szerződésszegés nem vált ki társasági joghatást, a legtermészetesebb szankciója a szerződésszegésnek a kártérítés vagy a kötbér, viszont kivételek előfordulhatnak.

13. Néhány kötelmi jogi és társasági jogi kérdés

¹⁰⁸ Olivier Bloch: *i. m.*, 82. old. Valóban, a társaságnak a határozata önmagában nem érvénytelen. A társasági jog értelmében a részvényes szabadon szavaz; a társasági jog szempontjából lényegtelen, hogy a részvényes megszegte a szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettségét. Viszont a bíróság kötelezheti a társaságot a közgyűlés újbóli összehívására, új szavazást rendelhet el.

¹⁰⁹ Olivier Bloch: *i. m.*, 86. old. Azt a kérdést is vizsgálták, hogy ilyen esetben szavazhat-e harmadik személy a közgyűlésen a részvényes helyett? A svájci Kötelmi jogi törvény 689. cikkének (2) bekezdése szerint a közgyűlésen minden részvényest harmadik személy képviselhet. A képviselő jogosult a képviselt részvényes szavazati jogainak gyakorlására. Így a részvényes szavazati joga egyértelműen olyan cselekmény, amelyet harmadik személy is teljesíthet. Ezért a részvényes azon kötelezettségét, hogy szavazati jogát meghatározott módon gyakorolja, harmadik személy is érvényesítheti. A bíróság határozata így a szindikátusi szerződést megszegő részvényes meghatalmazását helyettesíti. Legfeljebb azt az esetet kell fenntartani, amikor az alapszabály úgy rendelkezik, hogy csak részvényes képviselhet egy másik részvényest. Ilyenkor, ha a jogosult maga nem részvényes, és ha a szóban forgó társaság egyetlen más részvényese sem hajlandó helyette teljesíteni a szerződésszegő fél kötelezettségét, a gyakorlatban nem lehetséges a bírósági határozat végrehajtása. Uo., 87. old. A szerződésszegő kötelezettnek ráadásul nincs joga arra, hogy a harmadik félnek vagy a jogosultnak a bíróság által adott képviselői jogosítványokat visszavonja, mert a képviselői jog nem a kötelezettől származik, hanem a bírótól. Uo., 89. old.

¹¹⁰ Külön vizsgálatot érdemelne, hogy a szindikátusi szerződés súlyos vagy ismételt megszegése minősülhet-e kizárás oknak, ugyanis ilyen magatartás is veszélyeztetheti nagymértékben a társaság céljainak az elérését. Ebben az esetben szintén társasági jogi joghatása lehet a szindikátusi szerződés megszegésének.

A bírálatokban felmerül néhány olyan álláspontom kritikája, amelyet az értekezésben a szindikátusi szerződés kontextusában tárgyaltam, viszont az opponensi kritika általános polgári jogi vagy társasági jogi problémát vet fel. Ezekre a megállapításokra is négy pontban precízen, de nagyon röviden reagálni szeretnék, egyfelől mert fontos, akár gyakorlati jelentőségű kérdéseket is érintenek, másfelől a vonatkozó normák értelmezése a szindikátusi szerződésre is visszahat.

1. Az első az elővásárlási joghoz kapcsolódik. Sándor István bírálata azt a véleményemet kritizálja, amely szerint az elővásárlási joggal terhelt részvény harmadik személy részére történő értékesítésére irányuló szerződés nem ajánlatként, hanem már megkötött szerződésként is minősíthető, amelynek hatályba lépése ahhoz kötődik, hogy az elővásárlásra jogosult ne gyakorolja a jogát.¹¹¹ Sándor István ezzel a dogmatikai megközelítéssel nem ért egyet: „ennek fő oka az, hogy maga a Ptk. logikailag úgy építi fel ennek a konstrukciónak az időbeliségét, hogy a kötelezett a harmadik személytől érkező ajánlat elfogadása előtt köteles az ajánlatot az elővásárlásra jogosulttal közölni, vagyis a harmadik személy ajánlatát nem fogadhatja el, arra csak szándéka lehet ebben az időszakban.”¹¹² A Ptk. 6:222. § (1) szerint valóban, „ha a tulajdonos harmadik személytől olyan vételi ajánlatot kap, amelyet el kíván fogadni, az ajánlat elfogadása előtt köteles az ajánlatot teljes terjedelemben közölni az elővásárlásra jogosulttal.” Sándor István kiemeli, hogy „ebből eredően az elfogadó nyilatkozat hiányában a kötelezett és a harmadik személy között nem jöhet létre a szerződés. Természetesen az előfordulhat a gyakorlatban, hogy a kötelezett nem tartja be ezt a jogszabályi kötelezettségét, de az már a jogsértés következményei között értékelendő a Ptk. 6:223. §-a szerint, és nem az ajánlatnak az elővásárlásra jogosulttal történő közlése előtti jogi minősítésénél.”¹¹³ Az opponens álláspontja alátámasztásaként Kisfaludi András vonatkozó véleményére hivatkozik.¹¹⁴

Az én álláspontom továbbra is árnyaltabb, szerintem a Ptk. szerződési jogi diszpozitivitása más megközelítést is lehetővé tesz. Az elővásárlási jog gyakorlását, védelmét

¹¹¹ Veress Emőd: *A szindikátusi...*, i. m., 180. old.

¹¹² Sándor István: *Opponensi...*, i. m., 8. old.

¹¹³ Sándor István: *Opponensi...*, i. m., 8. old.

¹¹⁴ Kisfaludi András, in Vékás Lajos, Gárdos Péter (szerk): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*, Wolters Kluwer, Budapest, 2014, II. kötet, 1708. old.

éppúgy biztosítja, ha az eladó és a vevő felfüggesztő feltétellel¹¹⁵ ténylegesen megkötö a szerződést, mintha a vevő csak vételi ajánlatot tesz. Amíg az elővásárlási jog jogosultja nem nyilatkozik, addig a szerződés nem hatályosul, és meg is szűnik, ha az elővásárlási jogot gyakorolják. Ez a konstrukció ráadásul azért előnyösebb, mert a harmadik személy vevő védelmét a már megkötött szerződés hatékonyabban biztosítja az eladóval szemben, mintha csupán kötelező érvényű ajánlatról lenne szó. Az 1928. évi Magánjogi törvényjavaslat egyértelműen lehetővé tette azt, hogy az elővásárlási jog kötelezettje a harmadik személlyel függő hatályú szerződést kössön. Az 1424. § szerint „az elővásárlás a jogosultnak a kötelezethez intézett azzal a nyilatkozatával jön létre, hogy az elővásárlás jogával él, még pedig a harmadik személy vételi ajánlata vagy *a vele kötött szerződés értelmében*. A nyilatkozat érvényessége nem függ a vételi szerződésre megszabott alaktól.” Tóth Lajos releváns véleményét hivatkozva az elővásárlás egyoldalú nyilatkozattal jön létre, a jogosultnak azzal a nyilatkozatával, hogy elővásárlási jogával él. „Egy másvalaki által tett ajánlati, vagy éppen egy másvalaki által teremtett vételi pozícióba ül bele az elővásárlásra jogosult. Ám az emberek nem szívesen készítenek más számára ajánlati vagy éppen vételi pozíciót. Innen van az elővásárlással terhelt dolgok (jogok) forgalmának a megbénítottsága. Ha mégis belemegy valaki az effélébe, hozzáteszi: az ajánlat vagy a szerződés hatályossága az elővásárlási jog nemgyakorlásától függ.”¹¹⁶ Ahogy korábban már jeleztem, a hatályos Ptk. szigorúnak történő szövegezése ellenére az elővásárlási jog érvényesülését egyébként tiszteletben tartó megoldásról van ebben az esetben szó, ezért nem látom, hogy kógens norma sérülne, ha az elővásárlás kötelezettje nem csupán ajánlatot fogad, hanem felfüggesztő feltétellel szerződést is köt a harmadik személlyel, amely nyilván megszűnik ha az elővásárlási jogot gyakorolják.

2. A második kérdés a kézirat lezárásának pillanatában megfogalmazott azon véleményemhez kapcsolódik, amely szerint az egy tag egy üzletrész, illetve egy tag egy törzsbetét elve a korlátolt felelősségű társaság esetében kógens jellegű. Sándor István itt is Kisfaludi Andrásra hivatkozik, aki a Ptk. kommentárban úgy fogalmazott, hogy „az új szabályozás értelmében az már nem kötelező, hogy az egy kézben összpontosuló üzletrészek

¹¹⁵ A Ptk. 6:116. § (1) bekezdése szerint, ha a felek a szerződés hatályának beálltát bizonytalan jövőbeli eseménytől – esetünkben az elővásárlási jog gyakorlásától – tették függővé, a szerződés hatálya a feltétel – az elővásárlási jog gyakorlásának elmaradásának – bekövetkeztével áll be.

¹¹⁶ Tóth Lajos: *Magyar magánjog. Kötelmi jog*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1938, 332-333. old.

egy üzletrésszé olvadjanak össze.”¹¹⁷ Sándor István kiemeli, hogy „ennek különösen praktikus oka lehet, ha az egyes üzletrészekhez eltérő jogok vagy kötelezettségek párosulnak”.¹¹⁸

Az értekezés kéziratának a lezárása után a Ptk. módosult, és a 3:164. § (4) bekezdése világosan előírja, hogy „ha a tagnak több üzletrésze van, a társasággal szemben akkor is egy tagnak számít. A társasági szerződés ettől eltérő rendelkezése semmis.” Hasonlóképpen a 3:161. § (2) bekezdése szerint „a tagnak több törzsbetéte is lehet.” Mindkét előírást a 2021. évi XCV. törvény vezette be a Ptk.-ba, és 2022. január 1-től hatályosak.

Álláspontom szerint a korlátolt felelősségű társaságoknak két egymástól igen eltérő történelmi típusa is kialakult, és mindkettő legitim forma. Az egyik modell a részvénytársaságot egyszerűsítette korlátolt felelősségű társasággá, és ebben a modellben hagyományosan a tagoknak több „társasági része” lehetet. A társasági részek számát alapításkor határozták meg, és azokról a törvényes keretek között a tag külön rendelkezhet. A társasági részek számának megváltoztatása a létesítő okirat módosítását feltételezte. A társasági rész egyértelműen nem részvény, de mégis abból eredeztethető. Ilyen modellre épült hagyományosan a francia jog. A másik modell a közkereseti-betéti társaságra építette fel a korlátolt felelősségű társaság modelljét, és itt vagyonyhányada alapján egyetlen üzletrész illette meg a tagot. Itt nincsenek részvényekre emlékeztető jegyei az üzletrésznek, hiszen az előkép a közkereseti társaság vagy a betéti társaság: a tagi korlátolt felelősség elismerése alapján jött létre a korlátolt felelősségű társaság. A német és a magyar jog ez utóbbi utat követte.

A Ptk. diszpozitivitása alapján valóban állítható volt, hogy a tagnak lehet egyidejűleg több üzletrésze. Azonban ezt az álláspontot nem tartottam helyesnek, és az akkori (már nem hatályos) jogszabályi kontextusban vizsgálva továbbra sem tartom helyesnek.¹¹⁹ A magyar korlátolt felelősségű társasági modell jellegadó tulajdonságairól való lemondást, tulajdonképpen egy korlátolt felelősségi társasági modellváltást nem helyes csupán értelemezés, egy generálklauzula (a Ptk. 3:4. §-ának) kreatív alkalmazása útján levezetni a normaszövegből. Ha az értekezésben megfogalmazott tételek egyértelműen helytelenek lettek volna 2022. január 1-e előtt, akkor miért volt szükség a fent jelzett módosításokra?

De lege lata, a korlátolt felelősségű társasági modellváltás ténylegesen és egyértelműen megtörtént, és most már valójában ennek a célszerűségéről lehet vitatkozni. Kifejtem

¹¹⁷ Kisfaludi András, *Kommentár...*, i. m., 373. old.

¹¹⁸ Sándor István: *Opponensi...*, i. m., 8. old.

¹¹⁹ Ugyanezen az állásponton például Jójárt Eszter: *Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben*, *Magyar Jog*, 2014/12, 683. old.

véleményemet ebben a kérdésben is: a hagyományos magyar korlátolt felelősségű társasági modell megfelelőnek tűnt, a magyar reformban a korlátolt felelősségű társaság jellegadó tulajdonságainak részleges feloldódását látom. A rugalmasságra való üzleti igényt sokkal inkább a részvénytársaság és a korlátolt felelősségű társaság közötti új társasági típus, az egyszerűsített részvénytársaság¹²⁰ bevezetésével látom továbbra is megvalósíthatónak, mint a korlátolt felelősségű társaság hagyományos modelljéről való lemondással.

3. A harmadik vitatott kérdés, hogy miért minősítem az üzletrész átruházást szerződésátruházásnak. Sándor István e tételt kritizálva arra kívánja felhívni a figyelmet, „hogyan egy egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság üzletrésze is átruházható, amely esetében a szerződésátruházás szabályainak alkalmazhatósága legalábbis aggályos, másrészt az üzletrész ingyenes átruházása esetén a kft. meglévő tagjainak az új taggal való megállapodására irányuló jognyilatkozatára főszabály szerint nincs szükség.”¹²¹

Ebben az esetben is fenntartom a tételmet, de a szükséges magyarázatokkal. Itt alapvetően a társasági jog egyik alapvető dilemmája képezi a dogmatikai háttér. A társaság eredetileg szerződéses eredetű, az egyszemélyes társaságok intézményesülése pedig a szerződéses dogmatikai kereteket szétfeszítő, vitatott, de a gazdasági szükségszerűség által diktált, általánosan elfogadottá váló fejlemény. De az egyszemélyes társaság mindmáig különleges formája a társaságnak.

Az üzletrészátruházás e kontextusban a szerződésátruházás sajátos formája, amely a szerződéses jellegű társaságnál érvényesülhet. Egyszemélyes társaságnál értelemszerűen nem lehet szó szerződésátruházásról. A kooperációs jellegű jogviszonyban valamennyi lehetséges szerződési pólus az egyszemélyes társaságnál az egyedüli tagnál koncentrálódik, de mindig megvan a többszemélyessé válás lehetősége: a szerződéses jelleg bűvópatak-szerűen újra felbukkanhat. Az üzletrészátruházás kétségtelenül *sui generis* szabályozással rendelkezik, de többszemélyes társaságnál álláspontom szerint a szerződésátruházás intézménye a mögöttes dogmatikai háttér.¹²²

¹²⁰ Lásd a francia vagy a vonatkozó lengyel reformot. A francia szabályozásról lásd például Laurent Grosclaude: *The French «Société Par Actions Simplifiée - SAS», All Purpose Vehicle!*, *Central European Journal of Comparative Law*, 2020/2, 49-57. old.

¹²¹ Sándor István: *Opponensi...*, *i. m.*, 8-9. old.

¹²² A részletes álláspontomról lásd Veress Emőd: *Megjegyzések a korlátolt felelősségű társaságok üzletrészeinek forgalmáról*, in Gárdos-Orosz Fruzsina, Menyhárd Attila (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv első öt éve*, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, 2019, 225-238. old., különösen a 229-231. old.

4. A negyedik vitatott kérdés Kisfaludi András opponensi véleményében merül fel, a társasági jog kógens normáinak lehatárolására vonatkozik. Kisfaludi szerint úgy foglaltam állást, hogy „az eltérést engedő szabályok alóli kivételek között a törvényi tilalmat úgy kell értelmezni, hogy az nem csak kifejezett tilalom lehet, hanem beleértelmezett is. Ezt a megközelítést a magam részéről veszélyesnek látom, mert megnyitja az utat az előtt, hogy olyan esetekben is törvényi tilalmat állapítsanak meg a bíróságok, amikor pedig nem tudnak azonosítani védelemre érdemes érdeket. Többször lehattunk a tanúi annak, hogy a bíróságok valamely tiltás nyelvi stílusértéke alapján foglaltak állást a tilalom megkerülhetetlensége mellett, s szó sem esett arról, hogy milyen tartalmi ok miatt kellene tilosnak tekinteni kifejezett jogszabályi tilalom híján is valamely rendelkezést. Rendezettebbnek gondolnám azt a gyakorlatot, amely jogszabályi tilalomként csak a tényleges, kifejezett tilalmat tekintené, s ilyenek hiányában kimutatná azt a védelemre szoruló érdeket, amely indokolja, hogy az adott szabálytól tilalom híján se lehessen eltérni.”¹²³ Valójában itt az álláspontunk nem tér el. Szerintem léteznek olyan társasági jogi kógens normák, amelyek akkor is érvényesülést kívánnak meg, ha nincs kifejezetten hozzájuk kapcsolva a semmisség szankciója vagy a törvény nem írja elő kifejezetten az eltérés tilalmát. A törvényi tilalom nemcsak kifejezett lehet, hanem az a norma tartalmából is következhet (közvetett vagy benső kógencia). Az opponenssel egyetértek abban, hogy az ilyen normák körét nem lehet kizárólag nyelvtani értelmezéssel meghatározni. Irányadó az a kötelmi jogi szabály, amely szerződéses eredete miatt a társasági jogra is visszahat, és amely szerint a semmisség nemcsak akkor áll fenn, ha a jogszabály ezt külön kimondja, hanem akkor is, ha a jogszabály célja az elérni kívánt joghatás megtiltása (Ptk. 6:95. §). Vagyis a nyelvtani értelmezésen túlmenően a norma kógenciájának megállapítása minimum a teleologikus jogértelmezést is feltételezi. Ezért az álláspontom és az opponens véleménye itt találkozik.¹²⁴

¹²³ Kisfaludi András: *Hivatalos...*, i. m., 7. old.

¹²⁴ A jogszabályi módosításoknak következtében vált az a tétel megvalósulttá, amely szerint törzsrésztvény nélkül nincs részvénytársaság. Figyelembe véve a Ptk. 3:228. § (1) bekezdésének rendelkezéseit is, a törzsrésztvényt kizárólag olyan értelemben nem tekintetem részvényfajtának, hogy az a részvény alaptípusa, ezért „fajtat”, vagyis altípust képezni a törzsrésztvényhez viszonyított eltérés elismerésével lehet. Tekintettel a kérdés (a társasági jogi kógencia és diszpozitivitás) összetettségére, terjedelmére és arra, hogy tulajdonképpen a problémakör túllépi az értekezés és a jelen válaszok tematikai korlátait, a jogszabályi módosításokat is tükröző álláspontomat külön tanulmányban kívánom összegezni.

14. Összegzés

Rendkívül tanulságos volt a bírálatok megismerése, a felvetett gondolatok, problémák átgondolása, a válaszok és álláspontom írásban történő rögzítése.

A bírálatokból sugárzik és a fenti válaszokból is látszik valamennyi résztvevőnek a tudományos vita iránti őszinte elkötelezettsége. Márai Sándor írta egyik regényének szereplőjéről, hogy ha az egyszer valamit kimondott, „az kemény szó volt, mint egy kúriai ítélet. Nem lehetett többé vitatkozni vele” (*Az igazi*). Engem bizonyosan nem vezetett ilyen szándék a jelen válaszok megfogalmazása során. A bírálatok és a válaszok a tudományos párbeszéd stációi, és minden tétel cáfolható.

A bírálókkal való együttműködés, együtt-gondolkodás megtisztelő volt: ennek eredményeképpen tudományos véleményemet tovább finomíthattam, ráadásul olyan alaphangulatban, amelyben egyértelműen látszott, hogy minden résztvevőt a szakmai vita kihívásai, szépségei és örömei motiváltak.

A jelenlegi válaszok véglegesítése után kaptam a szomorú hírt, hogy dolgozatomban egyik bírálója, Török Gábor egyetemi tanár elhunyt. Emlékét megőrizzük!

Veress Emőd
Budapest, 2022. augusztus.